

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

INTEGRACE ROMŮ THE INTEGRATION OF GYPSIES

Bakalářská práce: 12-FP-KSS-4036

Autor:

Eliška TĚŠÍNSKÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jihlavec

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
71	19	0	1	48	1+ CD

V Liberci dne: 24. 4. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Eliška Těšínská, DiS.
Osobní číslo: P10000685
Studijní program: B7508 Sociální práce
Studijní obor: Penitenciární péče
Název tématu: Integrace Romů
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Podat charakteristiku integrace Romů v České republice. Provést průzkum postojů k integraci mezi vybranými respondenty v Libereckém kraji.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace vyhodnocených dat, formulace závěru.

Metody: Dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BITTNEROVÁ, D., 2005. Kdo jsem a kam patřím? 1. vyd. Praha: Sofis. ISBN 80-902785-8-2.
- COHN, W., 2009. Cikáni. 1. vyd. Praha: Slon. ISBN 978-80-7419-008-7.
- DAVIDOVÁ, E., 2004. Romano drom cesty Romů 1945-1990. 2. přepracované vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-2524-5.
- NIESSEN, J., 2000. Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin. Praha: Ministerstvo vnitra. ISBN 92-871-4345-5.
- ŠIMÍKOVÁ, I., aj, 2004. Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-7364-009-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jan Jihlavec

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Integrace Romů
Jméno a příjmení autora: Eliška Těšínská
Osobní číslo: P10000685

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 4. 2013

.....
Eliška Těšínská

Poděkování

Velmi děkuji vedoucímu své práce panu Mgr. Janu Jihlavecovi za připomínky a rady, díky kterým má práce požadovanou úroveň. Spolupráce pro mě byla přínosná. Děkuji všem pomocníkům s distribucí dotazníků, která nebyla jednoduchá. Za podporu a čas děkuji své rodině.

Název bakalářské práce: Integrace Romů

Jméno a příjmení autora: Eliška Těšínská

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2012/2013

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Jihlavec

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala integrací Romů. Vycházela ze současné situace v České republice. Cílem předložené bakalářské práce bylo zjistit míru rozdílnosti v názorech mezi skupinami občanů na integraci Romů v Libereckém kraji. Práci tvořily dvě části. Část teoretická popisovala integraci Romů a její stěžejní oblasti podle odborných zdrojů, romskou menšinu a projevy integrace v životě Romů. Empirická část je výsledkem průzkumu v Libereckém kraji. Průzkum zkoumal postoje Romů a majoritní společnosti na integraci Romů. K průzkumu byla použita technika dotazníku. Na základě průzkumu byla předložena následující navrhovaná opatření. Osvěta společnosti o integraci. Osvěta majoritní společnosti o Romech. Osvěta Romů o společnosti, jejich právech a povinnostech. Podpora Romů ve vzdělávání. Potřeba asistenta pedagoga ve třídách s romskými žáky. Definování kompetencí a náplně práce asistenta.

Klíčová slova: integrace, Rom, romská menšina, Nerom, majorita, Koncepce romské integrace na období 2010-2013, vzájemné postoje, instituce

Title of Bachelor Thesis: Integration of Gypsies

Summary: This bachelor thesis focuses on the integration of Gypsies. It patterns on the current situation in Czech Republic. The aim of this work is to ascertain a measure of differentness of opinions on the gypsy integration in the Liberec region. The work is divided into two parts. The theoretical one describes the integration of Gypsies and its crucial areas using the expert sources. It also describes the gypsy minority and the manifestations of integration in lives of Gypsies. The empirical part is a result of the survey performed in the Liberec region. The survey looked at the stances of Gypsies and the majority society on the integration of Gypsies. The survey used the questionnaire technique. Following measures were suggested on base of survey. On base of The society need education about integration. The majority society need education about Gypsies. Gypsies need education about the society, about their

rights and responsibilities. Support of Gypsies in education. The need of education assistants in classes with gypsy students. Defining competencies and job description of education assistants.

Keywords: integration, Gypsies, gypsies minority, Non-Gypsies, majority, Conception of the integration of the Gypsies for 2010-2013 term, mutual relations, institution

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část	12
1 Romská menšina	12
2 Integrace Romů	17
2.1 Alternativy integrace	18
2.1.1 Sociální vyloučení Romů	22
2.2 Koncepce romské integrace na období 2010–2013.....	22
2.2.1 Instituce romské integrace.....	24
2.2.2 Podpora romské kultury a jazyka	26
2.2.3 Podpora vzdělávání	27
2.2.4 Zaměstnanost.....	29
2.2.5 Předlužení.....	31
2.2.6 Bydlení	31
2.2.7 Sociální ochrana	32
2.2.8 Zdravotní péče.....	33
2.2.9 Bezpečnostní aspekty romské integrace	33
3 Projevy integrace v životě Romů	34
3.1 Politická aktivita Romů	35
3.2 Vzájemné postoje majoritní společnosti a Romů	36
Empirická část.....	39
4 Cíl empirické části.....	39

4.1	Hypotézy průzkumu.....	39
5	Použité průzkumné metody.....	40
6	Popis prostředí a zkoumaného vzorku	41
7	Výsledky průzkumu	41
7.1	Průběh průzkumu	41
7.2	Výsledky průzkumu	42
7.3	Ověření hypotéz průzkumu	59
	Závěr	62
	Návrh opatření.....	64
	Seznam použitých zdrojů	65
	Seznam příloh.....	71

Úvod

Tématem předložené bakalářské práce je integrace Romů. Téma bylo zvoleno s ohledem na možnosti průzkumu, které jsou pro tvorbu empirické části dosažitelné.

Integrace Romů je stále tématem, které je v České republice citlivé a v různých časových intervalech se dostává do popředí zájmu jak v médiích, tak je významným tématem diskuzí mezi členy naší společnosti.

Cílem předložené bakalářské práce je podat charakteristiku integrace Romů v České republice. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Část teoretická je věnována charakteristice integrace. Empirická část má za cíl zjistit postoje vybraných respondentů v Libereckém kraji k integraci Romů, především se zaměřením na rozdílnost v názorech mezi Romy a majoritou.

V teoretické části je vysvětlen pojem Rom, a jak je chápán pro předloženou bakalářskou práci, základní projevy integrace v minulosti na území České republiky. Základ teoretické části tvoří charakteristika dokumentu Koncepce romské integrace na období 2010-2013 a to i z toho důvodu, že se věnuje základním problematickým oblastem, v kterých se Romové potýkají s problémy a je podstatné je řešit. Poslední kapitola bakalářské práce je věnována projevům integrace v životě Romů a vztahům, které v současné době panují mezi Romy a majoritou. Jsou důležitým základem pro úspěšnou integraci.

Pro ověření hypotéz v empirické práci je zvolena metoda dotazování, technika dotazníku. Vzorek respondentů je vybrán v několika městech Libereckého kraje, různé velikosti a různého početního poměru mezi Romy a majoritou. Respondentů je padesát, pětadvacet respondentů je z majority a pětadvacet je Romů. Vzorek respondentů je takto vybrán pouze pro účely předložené bakalářské práce. Vzhledem k velikosti vzorku lze výsledky užívat jen k ověřování hypotéz této bakalářské práce.

Empirická část uvádí cíl průzkumu, zvolené hypotézy a užitou metodu. Seznamuje čtenáře se vzorkem vybraných respondentů a s prostředím, odkud respondenti pocházejí. Především národnostní rozložení. Největší část je věnována výsledkům průzkumu, kde je ke každé položce z dotazníku vytvořen graf pro lepší názornost a

možnost vizuálního porovnání výsledků romských a neromských respondentů.
Nezbytná je podkapitola s ověřením hypotéz.

Teoretická část

1 Romská menšina

Společnost České republiky se skládá z majoritní – většinové části a národnostních menšin¹. V České republice žije několik národnostních menšin. Například: *bulharská, chorvatská, německá, polská, rakouská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská a ukrajinská* (Tomášková 2001, s. 33). Národnostní většina společnosti je česká. Romská menšina je početně největší a nejvýznamnější z menšin, i když skutečný počet Romů je těžko odhadnutelný. Podle Jitky Langhamrové a Tomáše Fialy se podle údajů ze sčítání obyvatel přihlásil k romské národnosti jen zlomek Romů, kteří jsou v České republice. Podle sčítání se k romské národnosti v roce 1991 hlásilo 32 903 Romů a v roce 2001 již jen 11 716 (2008, s. 98). Podle sčítání lidu z roku 2011 (z předběžných výsledků) se k romské národnosti přihlásilo 5 199 Romů (Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2011 2012). Autoři uvádějí, že *z prognóz provedených na katedře demografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, vycházelo, že na přelomu tisíciletí by mělo v České republice žít okolo*

---

¹ Pojem národnostní menšina vyznačuje obyvatelstvo, které je určitou skupinou občanů České republiky; od majoritní části se liší jazykem, počtem, tradicemi, původem, kulturou; členové jsou spojeni snahou o zachování své svébytnosti a jako skupina mají svou *historickou souvislost s ČR* (Tomášková 2001, s. 32). Definice národnostní menšiny je ukotvena v zákoně č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin (Tomášková 2001, s. 32). V Sociologickém slovníku od Jana Jandourka je menšina popsána jako skupina s menším počtem členů než má většina nebo také skupina, která je *na základě připsaných znaků* znevýhodněna vůči skupině většinové (2007, s. 154–155). Pojem menšina se může podle Pavla Navrátila dále označovat spíše jako skupina, *která má vůči jiné (většinové) specifické vztahy* (2003, s. 16). Podle Richarda Schaefera jsou členové menšiny charakterizováni: *tělesné nebo kulturní charakteristiky... odlišné od příslušníků dominantní skupiny, zkušenost předsudečných postojů..., příslušnost k minoritní skupině není dobrovolná, pocit solidarity..., sňatky... obvykle mezi příslušníky téže skupiny* (Schaefer in Navrátil 2003, s. 16). Nabízí se vysvětlení rozdílu mezi etnickou a národnostní menšinou. Podle autorky Petry Tomáškové se s odkazem na právo, kde tyto termíny nejsou stanoveny zvlášť, rozdíl mezi termíny stírá a používá se především pojem národnostní menšina (Tomášková 2001, s. 33). Podle Jandourka je etnikum neboli etnická skupina, která se liší ve své kultuře, *ale není nutně totožné s národem* ve smyslu *národnostní menšiny* (2007, s. 76). *Etnická skupina je částí větší populace, definuje sebe samu jako odlišnou a jako taková je vnímána také ostatními* (Navrátil 2003, s. 24).

200 000–250 000 Romů (2008, s. 100). Příčina, proč Romové při sčítání lidu neuvedli jako svou národnost romskou, se objektivně nezná. Všichni Romové se nehlásí k romské národnosti, ale za Roma se považují (Moravec 2006, s. 15–16). Romové navíc nejsou národem, etnikem homogenním, což je třeba brát v úvahu. Romové se dále dělí na Romy slovenské, maďarské, české, moravské, německé – Sintové a olašští Romové – Lovarové a Kalderarové (Davidová 2006, s. 115).

Protože se bakalářská práce zabývá tématem integrace² Romů, je podstatné vysvětlit význam pojmenování Rom, v jakém smyslu bude chápán, a jak bude vybírán vzorek pro průzkum k této bakalářské práci. Význam pojmu Rom se může chápat ze čtyř obvyklých pohledů:

- a) Rom se může posuzovat podle typického vzhledu. Tedy je charakteristický pigmentací především vlasů a pokožky a okolí ho na základě těchto znaků za Roma považuje nebo se za něj považuje sám. Podle Štěpána Moravce ale „*Romský antropologický typ*“ jako reálná kategorie neexistuje. Podle autora je ale toto chápání podstatné v tom smyslu, že takto Roma chápou především Neromové³ a používají ho tak. Nezanedbatelná je i skutečnost, že toto nazírání lze považovat za rasistické⁴ (2004, s. 156).

---

² Integrace znamená začlenění. *Integrací se také rozumí i úsilí o začlenění osob nebo skupin s odlišnými normami nebo speciálními potřebami do většinové společnosti. Může mít formu pomoci... někdy zvýhodňování... . Pod pojmem integrace se může skrývat snaha o pohlcení, asimilaci. Asimilace nastává, pokud jedna skupina přejímá kulturu druhé, obvykle většinové skupiny a postupně s ní splývá. Znamená přizpůsobení se* (Gabařová, aj. 2005, s. 63).

³ Nerom – bílý, běloch, Evropan, předpokládá se, že má světlou barvu pleti (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2012)

⁴ Jako rasa je označována skupina lidí, kteří mají společné některé tělesné znaky jako například barva kůže, tvar očí a podobně. Tyto znaky se dědí. Podle vědců ale nelze lidi dělit na rasy, vzhledem k tomu, že jsou členové jednoho biologického druhu. Rasismus uznává toto dělení a předpokládá, že tělesné znaky rasy se projevují i v povahových vlastnostech, v rozumových schopnostech a podobně. Rasista vyzdvihuje některou rasu nad jiné (Gabařová, aj. 2005, s. 64–65)

- b) Význam pojmu Rom se může chápat jako Rom – *nositel romské kultury*⁵ v antropologickém smyslu (Moravec 2004, s. 156). *Rom je ten, kdo si osvojil a praktikuje určitý komplexní integrovaný systém hodnot, norem, principů sociální organizace, způsobů řešení problémů atd., systém který identifikujeme jako romskou kulturu* (Moravec 2006, s. 14). Vzhledem k tomu, že bakalářská práce se konkrétně nezabývá romskou kulturou, nebudu ji zde obšírně vysvětlovat.
- c) Rom, který se cítí být příslušníkem romského národa. Romství⁶ chápe jako svou národnost (Moravec 2004, s. 156).
- d) Rom, kterého jako Roma chápe větší část jeho okolí (Moravec 2004, s. 156). V tomto bodě se však popis vrací k bodu a), protože většina lidí, tedy větší část okolí Roma, ho za Roma považuje na základě jeho typických tělesných rysů.

Podle zákona je Romem ten, kdo je příslušníkem *romského národa, romské národnostní menšiny*, což znamená, že za Romy (*de jure*) je možno považovat jen ty osoby, které se k romské národnosti hlásí (Sekyt 2004, s. 189).

Ač se v dalším textu práce budu opírat i o texty politické, které by vlastně měly být určeny pro příslušníky romského národa, tedy úzkou skupinu lidí, budu mít na mysli i Romy, kteří se za Romy považují.

Kromě vysvětlení pojmu Rom, je podstatné se zmínit i o pojmu Cikán. Oba pojmy se v běžné řeči prolínají a širokou veřejností je častěji užíván termín Cikán. Pojmenování Rom se oficiálně začalo užívat v roce 1971 po mezinárodním kongresu Romů v Londýně. Od tohoto roku se „Rom“ užívá jako označení příslušníků

---

⁵ Podle Moravce není v současné době dobře a komplexně *zmapován model romské kultury v České republice*, vzhledem k tomu, že Romové žijící v České republice *netvoří jasně identifikovatelnou a ohraničenou společnost a kulturní vzorce vykazují vysokou variabilitu* (2006, s. 14).

⁶ Romství se považuje jako *souhrn romských tradicí a tak zároveň způsob života ve smyslu těchto tradicí a hodnotového systému*. Vyznačuje se mimo jiné *používáním romského jazyka... vztahem ke své širší rodině... solidaritou s ostatními – hlavně „svými“ Romy, úctou ke starším lidem, úctou k druhému člověku* (Davidová 2006, 116).

romského etnika⁷. Do této doby se pojmem Rom oslovovali Romové mezi sebou. Slovo Cikán získalo negativní význam ve smyslu lhář, podvodník, ale také tulák, dobrodruh. V komunistickém Československu se Romové nazývali jako „občan cikánského původu“ a spíše než o integraci byly snahy o asimilaci. Název Cikán se v romském jazyce nepoužívá (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Původ názvu Rom - Cikán 2012).

Romové se v České republice potýkají se sociálním vyloučením, mají problémy se vzděláním, bydlením a zaměstnáním. Kromě těchto „klasických“ problémů se v posledních letech přidává „*socioekonomický propad*“ do sféry tzv. *kultury chudoby, růst kriminality, drogového dealerství i závislosti na drogách, gamblerství apod.* Na druhou stranu se Romové vyznačují rodinnou solidaritou a to i po ekonomické a sociální stránce života. V současném světě se klade důraz na individualitu, která se u Romů v rodinném kruhu potlačuje. S rodinou jsou úzce spjati, a nejsou se poté schopni adekvátně orientovat ve společnosti. Tato hranice mezi majoritou a Romy začíná být především patrna u mladé generace Romů (Pavelčíková 2011, s. 106). Převážná většina majoritní společnosti je nechce mít za sousedy, vidí je jako problémové lidi. *Způsob života Romů se považuje za méněcenný, že Romové jsou nepřizpůsobiví* (Uhlová 2004, s. 241). Způsob života Romů je odlišný, ale majoritní společnost nechápe tuto odlišnost jako přínosnou a nechce ji akceptovat jako jejich způsob života. Je nutné podotknout, že ne všichni Romové mají v uvedených bodech na začátku odstavce problémy. Podle Petra Víška *dochází k podstatnému sociálnímu pozdvižení Romů*. Autor připomíná podstatnou informaci, že není možné chápat všechny Romy stejně, neboli „házet je do jednoho pytle“ a předpokládat „problematičnost“ u všech (2006, s. 191, 200).

Současná situace Romů vyplývá z kroků v minulosti, které byly směrem k Romům vedeny. Po druhé světové válce přišlo do Čech nemalé množství Romů ze Slovenska, popřípadě z Rumunska (Víšek 2006, s. 189). V komunistickém Československu byly snahy o asimilaci Romů. Nejvýznamnější je dokument z roku 1958 Zásadní směrnice o práci mezi cikánským obyvatelstvem, kde se mluvilo o *převýchově cikánů* (Uhlová

---

⁷ Pojem etnikum je blíže vysvětlen v poznámce pod čarou č. 1

2004, s. 238). Tento proces byl veden do sedmdesátých let, kdy se situace trochu uklidnila. Historie v této době je mnohem barvitější, ale pro tuto práci není třeba ji nadále rozvíjet. O tomto dokumentu se zmiňuji jako o mezníku po kterém, na podkladě i jiných dokumentů, docházelo k *usidlování kočujících osob, urbanizaci, odebrání dětí do ústavní péče*. Na základě rozhodnutí *ovlivněných učitelů* se romské děti přemísťovaly do zvláštních škol a podobně. Nejen tyto kroky ovlivňují Romy do dneška (Uhlová 2004, s. 240). Dle Saši Uhlové *přispěla (politika) k rozpadu tradičních hodnot, narušení příbuzenského systému a schopnosti postarat se o sebe* (2004, s. 246). Za cenu zmíněných negativ se *zlepšila existenční situace Romů, většina měla práci (i když nekvalifikovanou) a bydlení, zlepšení gramotnosti, přístupu ke vzdělávání a základní zdravotní péči* (Davidová 2006, s. 116).

Po roce 1989 se problematika Romů zviditelnila. Romové dostali status národnostní menšiny. Což znamená *zajištění konkrétních práv, jako je právo na vzdělání v rodném jazyku, právo na zajištění vlastní kultury, právo na přijímání a šíření informací v mateřském jazyce, právo na užívání mateřského jazyka v úředním styku, právo na sdružování na národnostním principu, právo na účast zástupců menšin na řešení věcí, které se jich dotýkají* (Romové v České republice: Situace Romů v letech 1989–1992 2012). Změnou politického zřízení se projeví problémy vzniklé asimilačním působením. Začal se více objevovat rasismus a diskriminace⁸, Romové se nadále izolují, nemají schopnost se orientovat a prosazovat na trhu práce. Mají problémy s bydlením, jsou závislí na sociálních dávkách. Na druhou stranu vzniká snaha samotných Romů o pochopení problémů a jejich řešení, *zapojování některých jednotlivců do společnosti*, vznik nevládních organizací (Frištenská 1997, s. 37). Podle Víška jsou základními problémy, které Romy postihly: a) po první vlně propouštění v důsledku *restrukturalizace národní ekonomiky* byli Romové, kteří nebyli schopni se sami o sebe postarat v tomto směru mimo trh práce, b) *ztráta sociálních kurátorů v roce 1990*, c) se zákonem o občanství po rozdělení Československa se Romové potýkají dodnes a posledním problémem bylo zrušení okresních úřadů (2006, s. 193–194). Nadále jsou snahy o integraci Romů.

---

⁸ *Postoje a způsoby chování, kterými jsou znevýhodňováni nebo ponižováni lidé na základě své příslušnosti k určité skupině* (Jandourek 2007, s. 63).

2 Integrace Romů

O počátcích integrace by se mohlo mluvit od dob Marie Terezie, ale jednalo se čistě o asimilaci nejen na území dnešní České republiky. Romové byli omezováni a podrobováni kontrole. V těchto snahách pokračoval Josef II. se školní docházkou a *státem řízeném rozmístění romských rodin*. Za první republiky byly také snahy o asimilaci. Až po roce 1948 byli Romové formálně zrovnoprávněni (Gabařová 2005, s. 27). Romové byli stále vystavováni projevům rasismu a diskriminace, což nakonec vyústilo v jejich genocidu za druhé světové války. O situaci za komunistického zřízení se zmiňují v předešlé kapitole. O integraci lze hovořit po roce 1989, kdy se do těchto snah zapojují i Romové a stát se nesnaží o asimilaci (Romové v České republice: Historie Romů na území České republiky 2012).

Romové byli kočovníci a snahy o jejich asimilaci se opíraly o jejich usídlení, v komunismu urbanizování. Lze hovořit o násilném usídlování. Měli přijmout způsob života majoritní společnosti a upustit od svých zažitých způsobů života. V současné době se integrace Romů musí vypořádávat s chybami, které se v těchto krocích učinily: např. soustředění Romů do určité oblasti – vytváření ghatt⁹, nebo příliš dlouhou nečinností státu. Otázka také nastává, do jaké míry se mají Romové integrovat, zda integrace nezapříčiní ztrátu stávající romské identity¹⁰, kultury, jazyka.

Integrace je nejen začleňování menšiny do majoritní společnosti, ale také *akceptování* menšiny majoritní společností (Jandourek 2007, s. 109).

---

⁹ *Ghetto je vysoce segregovaná skupina lidí tvořená především jedinci náležícími k jednomu rasovému etniku nebo soc. skupině. Často je pojem g. Používán pro označení prostoru (části města), kde tito lidé žijí* (Jandourek 2007, s. 92).

¹⁰ Národnostní cítění, národnostní identitu Romů nelze chápat u Romů obecně, neboli zevšeobecňovat tento pojem. Z důvodů rozdílnosti mezi různými skupinami Romů tak působením snah asimilace v minulosti. *Za etnickou identitu je považován souhrn romských tradicí a tak zároveň způsob života ve smyslu těchto tradicí a hodnotového systému.* V současnosti lze hovořit o tom, že asimilační snahy nalomily identitu některých skupin Romů (Davidová 2006, s. 116).

2.1 Alternativy integrace

Kromě asimilace, o které se zmiňují v textu, existují i další teorie, které nastiňují možnosti soužití majoritní společnosti s menšinou. Některé zde stručně uvedu.

Pokud se postupuje směrem od asimilace jako takové, přijde se k modelu „tavícího kotle“¹¹ (melting pot, amalgamace). Ten podle Dušana Drbohlava *přiznává určitou, byť malou, národotvornou roli* minoritě (2001, s. 24). Soužití menšiny s majoritou nebo menšin vedle sebe, *s vzájemnou komunikací*, která je různé *intenzity* se stává modelem „salátové mísy“. Model „salátové mísy“ můžeme jiným slovem nazvat jako kulturní pluralismus¹². V neposlední řadě je strukturální integrace, kdy je rovnoprávnost mezi menšinou a majoritou s dodatkem, že menšina si může uchovat *do jisté míry specifické rysy chování daného etnika* (Drbohlav 2001, s. 24).

Integrační procesy lze posuzovat ze dvou pohledů: mikroúrovně¹³ a makroúrovně¹⁴. U mikroúrovně se jedná o integraci, asimilaci¹⁵, separaci¹⁶ a marginalizaci¹⁷. Na

---

¹¹ Tavící kotel v Slovníku antropologie občanské společnosti je specifikován jako *představa splynutí etnický rozdílných populací do nového celku, který bude obsahovat prvky různých kultur* (Dohnalová, Malina, 2006, s. 636).

¹² *Sociologický směr uvažující společnost jako slouženou z více sociálních skupin vzájemně konkurujících*, dále také politický systém a filosofická koncepce (Dohnalová, Malina, 2006, s. 508).

¹³ Zabývá se jedinci, jejich každodenními aktivitami a vztahy s druhými lidmi (Jandourek 2007, s. 160).

¹⁴ Teorie, která se zabývá širšími *oblastmi společnosti než individui* (Jandourek 2007, s. 147)

¹⁵ Proces, kdy se skupina začleňuje do větší skupiny. Menšina přijímá většinovou kulturu, ale kultura většiny může přijmout prvky kultury menšiny (Jandourek 2007, s. 32). Pro uvedený pohled jedinec *udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami*, ale *nezachovává si svou kulturní identitu* (Berry in Drbohlav 2001, s. 24).

¹⁶ Oddělení (Rejman 1971, s. 341), jedinec *udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami* a *zachovává si svou kulturní identitu* (Berry in Drbohlav 2001, s. 24).

¹⁷ *Odsouvání jedinců, skupin... do bytí na okraji, do méně významného postavení* (Jandourek 2007, s. 149), jedinec *neudržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami* a *nezachovává si svou kulturní identitu* (Berry in Drbohlav 2001, s. 24).

makroúrovni se mohou snahy rozdělit na tři modely, které jsou uvedeny v dalších odstavcích (Castles in Drbohlav 2001, s. 25). Nelze však v různých státech tyto modely vystopovat v čisté podobě. Některé země jsou představiteli jednoho modelu, ale zároveň přejímají i prvky zbylých dvou modelů (Drbohlav 2001, s. 25).

Diskriminační model umožňuje imigrantům¹⁸ zapojení v některých oblastech života (trh práce), ale v některých ne (systém sociální péče). Imigrant je *socioekonomicky znevýhodněn*. Tento model lze vysledovat v Německu, Rakousku, Švýcarsku (Castles in Drbohlav 2001, s. 25).

Asimilační model je založen na rychlém začlenění imigranta – rychle získá občanství, práva a povinnosti z této skutečnosti vyplývající, ale za tuto rychlost se vzdá původního jazyka a dalších prvků své kultury. Tomuto modelu se blíží Francie (Castles in Drbohlav 2001, s. 25).

Multikulturální (pluralitní) model *podporuje odlišnost minority* a majority. Důležitým bodem v tomto modelu je, že rozdílnost kultury, jazyka, života minority je podporována a zároveň mají stejná práva jako majorita.¹⁹ Multikulturálním modelem se vyznačuje Kanada, Austrálie, Švédsko. Vystopovat lze i v a USA (Castles in Drbohlav 2001, s. 25). V USA lze spíše hovořit o již zmíněném tzv. „tavícím kotli“ (Dohnalová, Malina 2006, s. 431).

Podle mého mínění je snaha v České republice o multikulturalismus z hlediska teoretického, ale v praktickém životě jsou cizinci tlačeni spíše k asimilaci a není příliš zájem ze strany majoritní společnosti o typické prvky z jejich předchozího

---

¹⁸ *Osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru* (Dohnalová, Malina 2006, s. 276).

¹⁹ Pokud by se hledal rozdíl mezi pluralismem a multikulturalismem, lze se opřít o fakt, že pluralismus rozdílnou kulturu respektuje, zatímco multikulturalismus ji podporuje (Barša 2003, s. 285–286). Pluralismus je vysvětlen v poznámce pod čarou č. 38. O multikulturalismu pojednává multikulturální model, který popisuje nejzákladnější myšlenku tohoto směru. Na doplnění je dobré zmínit, že největší pozornosti se mu dostávalo *od konce 60. let v USA, Kanadě a Austrálii kvůli rasovým, etnickým a sexuálním menšinám a feministkám* (Barša 2003, s. 7). Tímto konstatováním se ujasňuje, že multikulturalismus nemá na mysli kulturu pouze imigrantů, etnik a podobně ale také například právě „kulturu“ feministek, sexuálních menšin, tedy zjednodušeně řečeno subkultur (Sartori 2011, s. 46–48).

života. Je především vítáno jejich splynutí se společností a o odlišnosti česká společnost nestojí. Podobný postoj lze přiřadit také k integraci menšin, tedy i Romů.

Nelze opomenout sociální exkluzi²⁰, sociální inkluzi²¹ a sociální kohezi²² již z toho důvodu, že od přelomu tisíciletí se této problematice dostává velké pozornosti v zemích Evropské unie a tato problematika se vztahuje také k České republice nejen směrem k imigrantům, ale také k menšinám především k romské menšině. Sociální koheze je v zemích Evropské unie podporována. Je v zájmu, aby jedinci i menšiny byli začleněni do společnosti a mohli fungovat ve společnosti stejně jako většina, měli stejná práva a povinnosti. Pokud se zaměříme na menšinu – na Romy, vnucuje se rozhodnutí, zda se vydat cestou asimilace nebo multikulturalismu (Mareš 2004, s. 22–23). K čemuž se přidávají takové momenty, jako jsou: jaká je ochota Romů se asimilovat nebo integrovat, ale také jaká je ochota většinové společnosti přijmout Romy s jejich odlišnostmi.

Sociální exkluzi v současné době nelze chápat pouze jako vyloučení, ale také jako nerovnost například mezi většinou a menšinou. V České republice se podle Petra Mareše vyskytuje sociální exkluze vůči menšinám – tedy i Romům. Uvádí, že problém české – majoritní společnosti je v neochotě přijmout prvky menšiny a nechat se jimi obohatit. Pokud se budeme držet většinového výkladu, představuje exkluze *nerovnost v možnostech participovat na politických a společenských aktivitách, a tak i v možnostech ovlivňovat svůj osud... představuje také přímo či nepřímo nerovnost postavení na trhu práce* (Mareš 2004, s. 18–21). Čímž se

---

²⁰ Sociální exkluze je definována jako stav, kdy jedinec nebo kolektivita neparticipuje plně na ekonomickém, politickém a sociálním životě společnosti, anebo kdy jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standart... v této situaci nemají ti, kdo jsou obětí sociální exkluze, často přístup ani k základním právům (Bourdieu in Mareš 2004, s. 18-19).

²¹ Podle oficiální formulace představuje v diskursu Evropské unie sociální inkluze „proces, který zabezpečuje, že všichni, kdo jsou vystaveni riziku chudoby a sociálního vyloučení se dostane příležitosti a zdrojů nezbytných k plné participaci na ekonomickém, sociálním a kulturním životě společnosti kde žijí, za standardní (Commission of the European Union in Mareš 2004, s. 23).

²² Sociální koheze je vnímána jako určitá podoba sociálního smíru, dosahovaná vyrovnaním rozdílů (diferencí) a minimalizací rizika sociálního vyloučení (Percy-Smith in Mareš 2004, s. 21).

dotýkáme problémů Romů, kteří se s těmito nemožnostmi potýkají, k čemuž je potřeba přidat nerovnost ve vzdělání, z čehož postupně vyplývají i další nerovnosti – v zaměstnání, v ubytování a zmíněných politických a společenských aktivitách.

Ztrátě zaměstnání nebo nemožnosti zaměstnání se přisuzuje velký význam, jak v sociální exkluzi, tak sociální inkluzi. Ztráta zaměstnání může zapříčinit soc. exkluzi a možnost kvalitního zaměstnání je předmětem soc. inkluze. Sociální inkluze směřuje k ekonomice, trhu práce, ke zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti jedinců. Nabízí se opět fakt problémové zaměstnatelnosti Romů, kterou podporuje nekvalitní vzdělání, na které je třeba také zaměřit pozornost. V sociální inkluzi se do popředí zájmu dostává i přiměřené bydlení. Skupiny, které se potýkají se sociální exkluzí, často bydlí v neadekvátním obydlí nebo žijí v ghettech (Mareš 2004, s. 23–27).

Sociální exkluze obsahuje několik dimenzí. Některé jsou již obsaženy v předchozích odstavcích. Dimenze sociální exkluze se mohou definovat odlišně. Janie Percy-Smith vymezuje dimenzi ekonomickou, sociální, politickou, komunitní, individuální, prostorovou a skupinovou. Zmíněné dimenze pojmenovávají oblasti, se kterými se Romové potýkají. V ekonomické dimenzi: s dlouhodobou nezaměstnaností, nízkými příjmy; Romové se potýkají se změnou v rodinném uspořádání, kriminalitou, což spadá do dimenze sociální. Politickou dimenzi charakterizuje nízká volební účast, neschopnost participace (Mareš 2003, s. 67). Ladislav Toušek uvádí, že lze tyto dimenze podle různých autorů shrnout do pěti následujících: ekonomická, kulturní a sociální, symbolická, politická a dimenze prostorového vyloučení. Jako zásadní je podle autora dimenze ekonomická, od které se odvíjejí ostatní. Hlavním bodem ekonomické dimenze je problematika zaměstnání, či spíše nezaměstnanost. Pod sociální dimenzí si je třeba představit diskriminaci, považování Romů za jiné, ale v negativním slova smyslu. Prostorová dimenze – odsunutí Romů od většinové společnosti do oddělených částí měst, které jsou podprůměrné svou úrovní, jak v bydlení, tak v zaměstnání nebo kvalitě škol. Kulturní dimenze je právě charakteristická nízkým vzděláním a jeho slabou úrovní, což se do budoucna odráží ve schopnosti nalézt zaměstnání (2006, s. 310–313).

2.1.1 Sociální vyloučení²³ Romů

Sociálně vyloučení Romové žijí v sociálně vyloučených lokalitách. Romové obývají části měst, které bývají často izolované od „okolního“ města. Problém těchto Romů je z největší části sociálně-ekonomického charakteru. Odstrčení Romů do těchto lokalit jejich situaci zhoršuje a její náprava je o to složitější. Na tuto problematiku nelze pohlížet pouze ze strany Romů, kteří žijí v těchto lokalitách. Jedná se také o Romy, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, mají nedostatečné vzdělání a kvalifikaci, jsou závislí na sociálních dávkách a navíc jejich fyzické znaky je odlišují od majority a stávají se díky souhrnu několika částí jejich života oběťmi diskriminace (Moravec 2006, s. 21–22).

Romové, kteří jsou charakterizováni jako sociálně vyloučení, jsou ve vážné sociálně ekonomické situaci. Mají problémy se vzděláním, bydlením, zaměstnáním, s kriminalitou, s financemi. Tyto oblasti života sociálně vyloučených Romů se snaží řešit Koncepce romské integrace na období 2010–2013. Jsou to stejné problémy, které jsou uvedeny na konci předešlé kapitoly, jako dimenze sociální exkluze. Otázkou je, jak jsou instituce úspěšné v aplikování opatření, která jsou v Koncepci romské integrace na období 2010–2013 obsažena, a která mají vést k integraci.

2.2 Koncepce romské integrace na období 2010–2013

Koncept integrace Romů probíhá na mezinárodní, státní, krajské a místní úrovni. Mezinárodními závazky, které má Česká republika (dále jen „ČR“), se v této práci podrobněji zabývat nebudu, ale je důležité zmínit dva základní závazky. První je Evropská charta regionálních či menšinových jazyků, kterou ČR ratifikovala 15. 11.

---

²³ Pojem sociální vyloučení má více významů a prolíná se s pojmem sociální exkluze. Pro potřeby této bakalářské práce bych se přiklonila k vysvětlení, které uvádí Moravec: *Termín značí situaci, kdy člověk, rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace jsou vyloučeny z určitých sociálních vztahů a interakcí a z provozu sociálních institucí, které jsou přístupné většině společnosti. Pojem sociální vyloučení se začal používat v 80. a 90. letech v západoevropských zemích zejména proto, aby zastoupil výraz „chudoba“, který evokuje pouze nedostatek hmotných zdrojů, ale dostatečně nezohledňuje důležité kritérium kvality sociálních vztahů* (2006, s. 13).

2006 a vstoupila v platnost 1. 3. 2007, je zveřejněna ve *Sbírce mezinárodních smluv ČR pod č. 15/2007* (Úřad vlády ČR 2011, s. 5).

Druhou je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (dále jen „Úmluva“) podepsaná ČR 28. 4. 1995. *Ratifikační proces Úmluvy ukončila Česká republika dne 18. prosince 1997, kdy uložila ratifikační listinu u generálního tajemníka Rady Evropy* (Úřad vlády ČR 2011, s. 5).

Dále je ČR vázána Listinou základních práv a svobod a Ústavou.

Koncepce romské integrace na období 2010–2013 navrhuje opatření ke zlepšení situace Romů v klíčových oblastech: vzdělávání, zaměstnanost, bydlení, zdravotní péče, předlužení, sociální ochrana, ale také podpora kultury a jazyka. Ve zmíněných oblastech se potýkají Romové s problémy, které je nutné řešit. U podpory kultury a jazyka Romů je mimo jiné cílem rozšířit podvědomí majoritní společnosti o této oblasti života Romů a tím zmírňovat předsudky, které vůči Romům panují (Úřad vlády ČR 2010, s. 5).

Koncepce romské integrace na období 2010–2013 (dále jen „Koncepce“) vychází z hlediska lidsko-právního (Romové mají právo využívat všech individuálních práv zaručených Ústavou ČR, Listinou základních lidských práv a svobod i mezinárodními smlouvami o lidských právech, kterými je Česká republika vázána), z hlediska národnostního a socioekonomického (Úřad vlády ČR 2010, s. 7).

Hlavním cílem Koncepce je bezkonfliktní soužití Romů s *ostatní společností*. Jako jednotlivé cíle si Koncepce stanovuje *vytvoření tolerantního prostředí; odstranění vnějších překážek*, čímž se rozumí odstranění jakékoliv diskriminace; *odstraňování vnitřních překážek*, především problematického vzdělávání a kvalifikace; *zlepšení sociální úrovně příslušníků romských komunit*²⁴ – snížení nezaměstnanosti, *zlepšení bytové situace, zdravotní situace a předcházení sociálnímu vyloučení; rozvoj a*

---

²⁴ V současné době je pojem komunita využíván nejen ve vztahu k lokálním společenstvím, náboženským, profesním či jiným zájmovým uskupením, ale zejména v souvislosti s nejednoznačnou kategorií etnicity (Hirt 2004, s. 74–75). *Společenství, kolektiv vyznačující se těsnými vnitřními pouty, silnou soudržností... pocitem *solidarity vůči vnějšímu světu, i když nevylučuje vnitřní napětí* (Dohnalová, Malina 2006, s. 328).

včlenění romské kultury a jazyka do většinové společnosti; zajištění bezpečnosti příslušníků romských komunit (Úřad vlády ČR 2010, s. 7–8).

Základní principy Koncepce jsou shrnuty do čtyř bodů: Maximální zapojení Romů, udržitelnost a realizovatelnost opatření, komplexní řešení a partnerství zainteresovaných subjektů a využití vyrovnávacích postupů jako nástroje k odbourání vstupního znevýhodnění Romů (Úřad vlády ČR 2010, s. 8). Blíže bych se vrátila k prvnímu principu, tedy k maximálnímu zapojení Romů. Integrace bez snahy ze strany menšiny je nerealizovatelná. Koncepce je založená i na emancipaci Romů. Romové jako menšina nemají být bráni jako jedinci, o které je nutné se adekvátním způsobem postarat, ale jako *rovnocenní partneři*, kteří se na své integritě podílejí. Oboustranná snaha má vést k pochopení *odlišností* Romů většinou. Jejich kultura a *vzorce chování* mají být přínosem a obohacením pro většinu (Úřad vlády ČR 2010, s. 8).

2.2.1 Instituce romské integrace

Romskou integraci mají v kompetenci dva poradní orgány ze státních institucí. Rada vlády ČR pro národnostní menšiny a Rada vlády ČR pro záležitosti romských komunit (dále jen „Rada“). Tyto orgány působí na národní úrovni. Rada je meziresortním orgánem. Má sjednocovat integrační činnosti ministerstev. Rada není orgánem kontrolním. Nemůže kontrolovat plnění úkolů, které mají na starosti kraje a obce. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách (dále jen „Agentura“) je orgánem poměrně novým, který se začal angažovat v problematice romské integrace od roku 2008.

Agentura působí komplexně. *Funguje jako koordinační orgán pro implementaci státní politiky romské integrace na lokální úrovni. Nositelem je Úřad vlády ČR, konkrétně Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách.* Za cíl má Agentura snižování a eliminaci sociálního vyloučení v sociálně vyloučených lokalitách. V konkrétních lokalitách má zjišťovat situaci obyvatel, jejich potřeby v různých oblastech života a *pomoc a odborné vedení při přípravě a realizaci lokálních strategií* (Úřad vlády ČR 2010, s. 11).

Dalšími subjekty jsou krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Krajské úřady mají zřizovat funkce krajských koordinátorů pro romské záležitosti. V obcích s rozšířenou působností jejich pracovníci zajišťují integraci romských komunit. Určení pracovníci mají být aktivními činiteli na poli integrace Romů. Napomáhají řešit problémy konkrétních lokalit a spoluvytvářet strategie obcí na řešení problémů místních Romů (Úřad vlády ČR 2010, s. 12).

Kraje a obce podle *zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů mají plnit úkoly*, které pomáhají integraci Romů ve svém obvodu. Jak je i v Kompetenci zmíněno, aktivita krajů a obcí je různé intenzity i vzhledem k tomu, že v zákoně nejsou úkoly *obsahově vymezeny*. Nástrojem krajů je romský poradce, který ale nemá v pracovní činnosti pouze záležitosti Romů, ale i další úkoly, tudíž se nemůže této činnosti věnovat intenzivně a souvisle. Zmíněna je i finanční náročnost takového pracovníka pro obce. Z těchto důvodů je třeba dle Koncepce vytvořit dotační program „*Podpora činnosti romských poradců*“ (Úřad vlády ČR 2010, s. 12–13).

2.2.1.1 Liberecký kraj

Podle Komunitního plánu sociálních služeb regionu Liberec na období 2008–2013 (dále jen „Komunitní plán“) je podstatné posílit terénní sociální práci a zvýšit konkurenceschopnost cílové skupiny (má se na mysli skupina cizinců, menšiny a osoby ohrožené sociálním vyloučením) a zajistit dostupnost krizového bydlení (Jozífková 2008, s. 44).

Členové pracovní skupiny v této oblasti byli členové například z Libereckého romského sdružení, z organizace Člověk v tísni a Romský život (Jozífková 2008, s. 46).

Ti shledávají jako slabé stránky mimo jiné: nedostatek odborníků v sociální oblasti, nestabilní financování, nedostatečné využívání institutu asistent pedagoga na školách, rozšíření negativního obrazu o menšinách a cizincích, nedostupnost bydlení, netolerance, xenofobie (Jozífková 2008, s. 47).

Pracovní skupina se usnesla na těchto opatřeních: 1. *Zajištění podporovaného bydlení pro osoby v obtížné životní situaci*. 2. *Zajištění krizových lůžek pro osoby se*

sociálním handicapem. 3. Posílení terénní práce pro cílovou skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením. 4. Vytvoření informačního místa pro cílovou skupinu cizinců, národnostních menšin a osob ohrožených sociálním vyloučením. Přínosy, které se z těchto opatření očekávají, jsou u všech bodů podobné. Jsou to například: *zvýšení individuálních kompetencí cílové skupiny, snížení počtu bezprizorních osob, posilování integračních procesů, zvýšení konkurenceschopnosti a snížení kriminality* (Jozífková 2008, s. 49–52).

2.2.2 Podpora romské kultury a jazyka

Důležitým základem v integraci a v boji proti diskriminaci je podpora kultury a jazyka romské menšiny a to nejen směrem k majoritě, ale také k samotným Romům.

Povědomí o vlastní identitě by mělo zapříčinit snahu samotných Romů o zájem o vlastní záležitosti a snahu o prosazování vlastního prospěchu a nakonec také za cítění vlastní zodpovědnosti. Podporou romské kultury a jazyka by se měla probořit uzavřenost majority i uzavřenost Romů. Cílem je začlenit romskou kulturu a historii do historie majority, tak aby nestály vedle sebe, ale byly navzájem provázané, což by měla podpořit podpora vědních oborů například romistiky²⁵, antropologie, tak i zapracování romské kultury a historie do výukových programů. Také je potřebné představovat romskou kulturu pomocí kulturních akcí a médií. Výzkum a zpracovávání do studijních programů je potřeba i v případě romského jazyka (Úřad vlády ČR 2010, s. 15–19).

Od roku 1999 se každoročně koná romský festival KHAMORO. V roce 2012 se konal od 28. května do 6. června. Snahou festivalu je představit romskou kulturu, zlepšovat vztahy mezi Romy a majoritou a přispívat k integraci Romů. Festival lze rozdělit na tři bloky: kulturní akce, mediální kampaň a odborné semináře. Festival probíhá v Praze, ale je zaměřen do pozornosti celé České republiky a informují o něm i zahraniční média (Khamoro: O festivalu 2012).

---

²⁵ Romistika je společenská věda, zkoumající jazyk a kulturu Romů. *Zakladatelkou české romistiky byla doc. Milena Hübschmannová* (Wikipedie 2012).

2.2.3 Podpora vzdělávání

Vzdělání je obecně považováno za základ budoucího života jedince. Problematicnost vzdělávání romských dětí je dlouhodobě sledována. Romské děti narážejí ve školách na jazykové mantinely, nedostatečné předškolní vzdělávání a neochotu rodičů spolupracovat v této oblasti. Přitom vzdělání zaručí, jak možnost zaměstnání, ekonomické stability, tak i podílení se na občanském a politickém životě (Úřad vlády ČR 2010, s. 21). Podle Lydie Thálové je škola pro Romy *zdrojem nedůvěry*. Děti, Romové vychovávají „volnějším“ způsobem, a ty mají pak problém přijmout učitele jako autoritu (2001, s. 98). Rodiče s nekvalitním vzděláním představují vzor pro své děti a ty nemají potřebu se od nich odlišovat (Vágnerová 2004, s. 687). Říčan poukazuje na fakt, že pedagogové nejsou v této problematice dostatečně vyškoleni a neví si s romskými dětmi rady. Podle něj by pedagogové měli být vzděláni v romské kultuře, historii a jazyce a tyto poznatky ve výuce využívat (Říčan in Thálová 2001, s. 98). *Současná situace romských dětí ve vzdělávání v ČR je dána dlouhodobým vývojem a problémy z ní vyplývající jsou hluboce zakořeněny* (Úřad vlády ČR 2009, s. 21). Rodiče romských dětí jsou ochotní spolupracovat se školou pouze formálně. Nevedou děti ke zvládnutí požadavků školy a neúspěchy přičítají spíše učiteli – Neromovi (Vágnerová 2004, s. 688).

V Konceptu je mimo jiné poznámka, že vyčleňování romských dětí je nevhodné nejen vůči nim, ale také děti z majority ztrácejí možnost se naučit respektovat menšinu a soužití s ní (Úřad vlády ČR 2010, s. 21).

Jak bylo zmíněno v minulé podkapitole, je důležitá i multikulturní výchova²⁶. Ta je zahrnuta v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy (Úřad vlády ČR 2010, s. 22).

---

²⁶ Multikulturní výchova si klade za cíl *naučit se porozumět lidem s odlišností... a vytvářet prostor pro tolerantní a vstřícné soužití s nimi*. V České republice je známa od devadesátých let a její zavedení ve školách není jednoduché. Multikulturní výchova obsahuje několik metod, spojují je základní postoje jako je *efektivní komunikace, smysluplná diskuze, konstruktivní spolupráce... Žák a student musí mít možnost aktivně se utvářet postoje, trénovat dovednosti a schopnosti, pracovat s informacemi. Základní problematikou je vždy soužití majoritní společnosti s menšinami a naopak, tedy jejich vzájemný vztah* (Švingalová 2007).

Opatření, která jsou ve vzdělávání potřebná, je několik. Je podstatné rozšířit služby systému včasné péče. Cílem je péče o rodiny žijící v sociokulturně znevýhodňujícím prostředí. Důležité je zajistit dostupnost této péče. Péče by měla působit na schopnost rodičů podporovat děti ve vzdělávání. Kromě včasné péče je třeba, aby předškolní zařízení byla dostupná, v nichž je provázána praxe například i s pozicí asistenta pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním (Úřad vlády ČR 2010, s. 23).

Říčan hovoří o nepřipravenosti romských dětí na školní docházku absencí předškolní výchovy, což je zapříčiněno i slabou motivací rodičů (Říčan in Thálová 2001, s. 99).

Asistent pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním se potýká s nejasným vymezením kompetencí a na různých školách má rozdílné působení a jeho možnost vzdělávat se a podpora metodiky je slabá (Úřad vlády ČR 2010, s. 23). Anna Gorniaková přirovnává asistenta k tlumočnickovi, který vysvětlí romským dětem nebo jejich rodičům, co měl vlastně pedagog na mysli, protože Romům může unikat celkový význam slov, i když rozumí, co každé jednotlivé slovo znamená. Kromě „překladu“ se asistent stává i vzorcem chování, které od něj romské dítě může přebrat. Asistent může pomáhat s udržením kázně, může se věnovat dítěti individuálně a popřípadě mu vysvětlit probíranou látku. Což se opět vrací k nutnosti vzdělávání asistentů (2001, s. 149–151). Vzdělávání asistentů je příležitostí pro dospělé Romy se dále učit (Thálová 2001, s. 101).

Koncepce se týká také pedagogů. Jsou snahy o posílení poradenských zařízení a kompetencí školy (Úřad vlády ČR 2010, s. 24–26). K této oblasti se vztahuje Národní akční plán inkluzivního vzdělávání (dále jen „Plán“), který byl přijat v březnu 2011. Jeho cílem je vyrovnat možnosti vzdělávání romských dětí s dětmi neromskými. Na zasedání Romské rady v roce 2011 vyjádřili ale členové zneklidnění, že jeho uvádění do praxe bylo pozastaveno. Také komunikaci resortu se skupinou, která se zabývá úkoly Plánu, neshledali kvalitní a přínosnou. Doposud provedené kroky považují členové za malého rozsahu a bez kýženého vlivu (Úřad vlády ČR 2012, s. 15–16).

Koncepce poukazuje na fakt, že děti romského původu jsou *na základě diagnostiky umisťovány do základních škol zřízených pro děti s lehkým mentálním postižením*, kdy je problém spíše s interpretací výsledků (Úřad vlády ČR 2010, s. 24). V roce 2007 shledal Velký senát Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Velký senát“) jako nepřímou diskriminaci zařazování 18 stěžovatelů do zvláštních škol. Romové byli Velkým senátem označeni jako *znevýhodněnou a zranitelnou skupinu, která vyžaduje zvláštní ochranu* (Úřad vlády ČR 2009, s. 21).

Také studium po základní škole je důležité mezi romskými dětmi zpopularizovat pomocí odborných poradců (Úřad vlády ČR 2010, s. 27).

Kromě vzdělávání romských dětí zpracovává Koncepce *celoživotní učení sociálně vyloučených Romů s důrazem na rozvoj jejich funkční gramotnosti²⁷ a dalších klíčových kompetencí*. Klíčové kompetence a funkční gramotnost definovala Světová banka ve výzkumu „*Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů*“. Tento výzkum ohodnotil funkční gramotnost Romů na 40 %, což poukazuje na špatnou orientaci v majoritní společnosti i horší uplatňování se na trhu práce (Úřad vlády ČR 2010, s. 29).

Ač je vzdělání podstatné v integraci Romů, ví se o jeho problematice směrem k nim a jsou určité snahy k jeho řešení, pořád jsou úspěchy romských školáků značně nižší než u školáků majority. Tento rozdíl se podle Martina Kovatse nadále zvětšuje, a to i přesto, že podíl romských žáků je vyšší oproti minulosti (2008, s. 15).

2.2.4 Zaměstnanost

Zaměstnanost je problém celé české společnosti. Romové však mají s trhem práce a se svou zaměstnatelností problém podstatně větší. Tradiční romské zaměstnání vymizelo a Romové přejali práci majority. K této problematice se přidává špatné vzdělání a kvalifikace, ale také špatná pověst Romů. Zaměstnavatelé nechtějí proto Romy zaměstnávat, a jedná se zde až o diskriminaci na trhu práce. Romové jsou

---

²⁷ Funkční gramotnost je definována jako schopnost participovat na světě informací (Úřad vlády ČR 2010, s. 29).

zaměstnávání spíše na sekundárním trhu²⁸, často pracují na černo a tuto situaci jim ztěžuje přílišná solidarita s širokým příbuzenstvem a „závislost“ na sociálním státu. Romové jsou dlouhodobě nezaměstnaní, postupně ztrácejí kvalifikaci, kterou získali a pracovní návyky. Zvykají si žít ze sociálních dávek. Postupně *se stávají nezaměstnatelnými* (Thálová 2001, s. 104–106). K uvedeným důvodům problematické zaměstnanosti Romů, je podstatné přidat jejich zadluženost. Dluhy je „nutí“ pracovat na černo, protože příjmy z této práce jim nemohou být zabaveny (Hůlová, Steiner 2006, s. 101). Na otevřeném pracovním trhu je nedostatek pracovních příležitostí. Nezaměstnaní Romové zvyšují výdaje státu, *snižují společenskou pozici Romů, a ohrožují celkovou společenskou soudružnost a mohou být podkladem pro šíření extremismu*²⁹ v české společnosti (Úřad vlády ČR 2010, s. 31).

Vláda vnímá uplatnění sociálně vyloučených Romů na trhu práce jako základní předpoklad stabilizace jejich životní situace a zlepšení jejich socioekonomické pozice ve společnosti. Je třeba si však přiznat, že ať je tato oblast řešena i v Národním akčním plánu sociálního začleňování 2008–2010, v Národním programu reform pro období 2008–2011 a v Lisabonské strategii, situace se nijak nemění a nezlepšuje (Úřad vlády ČR 2010, s. 32).

Opatření, která jsou obsažena v Konceptu romské integrace na období 2010–2013, se týkají jak *reformy veřejných služeb zaměstnanosti*, aby zaměstnanci mohli být schopni více pracovat s individualitami – tedy zvýšení jejich počtu a jejich

---

²⁸ Sekundární trh je charakterizován pracovními místy s nižší prestiží, malými požadavky na kvalifikaci, nízkými výdělky, horšími podmínkami práce a značnou nejistotou zaměstnání (Kocfeldová 2007, s. 13).

²⁹ *Pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku* (Policie České republiky 2012). Podle Koncepce je hrozbou pro Romy především pravicový extremismus specifikovaný na anticiganismus, který je zaměřen čistě proti romské menšině. Ze zprávy o problematice extremismu na území ČR v roce 2008 vyplývá, že narůstá jeho síla a jsou snahy o jeho politické zapojení (Úřad vlády 2010, s. 61).

kvalifikace, tak *podpory sociálního podnikání*. Dále je nutné *tvorbou strategie k rozvoji lokálního trhu práce ve vyloučených romských lokalitách* pružně reagovat v konkrétních lokalitách. Koncepce se zaměřuje i na možnost podnikání Romů. Zvýšit informovanost Romů tímto směrem a zvýšit jejich kvalifikaci (Úřad vlády ČR 2010, s. 33–35). Romové již podnikají například ve stavebnictví, úklidových pracích, v provozu zastaváren (Thálová 2001, s. 107). V neposlední řadě se zaměřuje také na podporu českých podniků v přijímání Romů jako zaměstnanců a na boj proti nelegálnímu zaměstnávání, kdy se jedná opět o zlepšování informovanost hlavně u mladých Romů a monitoring situace a zavedení tvrdých postihů (Úřad vlády ČR 2010, s. 39).

2.2.5 Předlužení

Některé sociálně vyloučené skupiny Romů se potýkají s dluhy. Ty často řeší dalšími půjčkami nebo *nestandardními finančními produkty* a prací na černo. Celá jejich finanční situace míří k předlužení³⁰. Předlužení vede, jak k neochotě pracovat legálně, tak k neschopnosti integrace. Je třeba zvyšovat finanční gramotnost, jak u dospělých Romů, tak u Romů z mladé generace. Podle Koncepce zvyšování finanční gramotnosti již ve školách probíhá. Nadále je nutné posílit osvětu a zajistit bezplatné poradenství (Úřad vlády ČR 2010, s. 41–44).

2.2.6 Bydlení

Bydlení je problémem dlouhodobým. Romové bydlí v bytech nízké kvality, kdy hygienické podmínky jsou nevyhovující. V oblasti bydlení je jednou z priorit Koncepce *zabránit protiprávnímu jednání s vyloučenými Romy ze strany soukromoprávních a veřejnoprávních subjektů*. Ty využívají jejich nevědomosti v právních úkonech. Z toho vyplývá nutnost zvýšit informovanost Romů o právech a povinnostech nájemců a o řešení situací, kterým mohou v oblasti bydlení čelit (Úřad vlády ČR 2010, s. 45).

Opatření Koncepce se zaměřuje na znovuoživení sociálně vyloučených romských lokalit. Tento cíl by se měl podařit za podpory všech úrovní veřejné správy a

---

³⁰ Neschopnost splácet závazky (Úřad vlády ČR 2010, s. 41)

vytvoření integrovaných plánů rozvoje měst, což se již v praxi osvědčilo. K podpoře oblasti bydlení je zapotřebí podporovat dostupnost sociálního bydlení, protože problémem Romů je mimo jiné chudoba a nemají vlastní prostředky na obstarání si bytu. Jak bylo v úvodu podkapitoly řečeno, problémem je také nízké povědomí Romů o právech a povinnostech nájemníků a je nutné zvýšit jejich informovanost v této oblasti. Velkým problémem je ztráta bydlení kvůli dluhu na nájemném, kdy jsou Romové vystěhováni z bytu bez užití preventivních opatření. Ztráta bydlení je propad do většího zadlužení a sociálního vyloučení. Města by měla intenzivněji využívat metodiku preventivních opatření, které zahrnují: *zřízení splátkového kalendáře, zřízení zvláštního příjemce u příspěvku na bydlení, možnost si dluh odpracovat, prominutí poplatků z prodlení při pravidelném splácení dluhu* a podobně (Úřad vlády ČR 2010, s. 45–50).

Podle Thálové by byla jedna z možností výstavba chráněného bydlení, na jehož stavbě by se podíleli i budoucí nájemníci. Tím by si vybudovali vztah k vlastnímu bytu (2001, s. 108). Romové mají slabé pouto ke svému bytu. Nevadí jim, obývat byt ve více lidech, než pro kolik jsou jeho prostory určeny (Vágnerová 2004, s. 680). Podle Thálové by navíc nemalá část Romů uvítala, kdyby bydleli více rozprostřeni ve společnosti a nebyli ubytováni do osamocených částí měst. Jak je uvedeno u zaměstnání, i způsob bydlení přejímají Romové od majority. Jejich původní styl života a ubytování byl odlišný (2001, s. 109–110).

2.2.7 Sociální ochrana

Sociální ochrana by měla směřovat směrem od sociálních dávek k sociálním službám. Koncepce miní prolnutí výplaty sociálních dávek se sociální prací, kdy budou zaměstnanci tvořit individuální plány zahrnující i rodinu příjemců dávek. Celý tento systém by pak měl sociální dávky odměřovat také na základě ochoty spolupracovat. Celý tento systém vyžaduje aktivní účast Romů i nediskriminační jednání pracovníků. Vše by mělo vést k integraci. Je třeba vytvořit efektivní systém s dostatkem kvalifikovaných zaměstnanců (Úřad vlády ČR 2010, s. 53–54).

2.2.8 Zdravotní péče

Ve zdravotní situaci vyloučených Romů se prolíná několik různých oblastí jejich života. Na jejich zdraví má vliv nevhodné bydlení nízké kvality, fyzicky náročná práce, stres a rizikové formy chování jako je užívání drog a alkoholu a také, jako v jiných oblastech, malá informovanost Romů o zdravém životním stylu. Změna je nutná ve všech zmíněných oblastech: ve zvýšení informovanosti Romů, ve výchově zdravotních sociálních pomocníků a zdravotníků tak, aby se odbouraly jejich předsudky a uměli jednat s lidmi odlišného chování, a tím vznikla oboustranná důvěra a chuť měnit své standardy (Úřad vlády ČR 2010, s. 57–60).

2.2.9 Bezpečnostní aspekty romské integrace

Koncepce se nakonec zabývá bezpečností romských komunit. Kriminalita přichází z obou stran. Jak směrem k Romům v podobě pravicového extremismu a trestné činnosti, která je rasově motivovaná, tak kriminalita ze strany Romů, která je podněcována jejich prostředím a situací. *Zajištění bezpečnosti Romů patří v oblasti romské integrace mezi priority vlády* (Úřad vlády ČR 2010, s. 61).

Opatření proti extremismu namířeného na Romy jsou obsaženy v Koncepci boje proti extremismu (dále jen „KBPE“), která je součástí Strategie boje proti extremismu z roku 2009. KBPE se ve zkratce zaměřuje na *komunikaci proti demagogii*, kde je snaha odhalit *pravou podstatu extremismu*; dále pedagogické působení na žáky, aby dokázali pochopit podobné směry; zapojování různých resortů například města, akademickou sféru; výchova odborníků a tvrdý postih extremistů (Úřad vlády ČR 2010, s. 62–63).

V sociálně vyloučených romských komunitách se kumulují individua jako dealeri, lichváři a podobně, kteří zneužívají situaci, ve které se Romové nachází, a jejich neznalost. Kromě vlivu na chování dospělých jedinců, se takovéto prostředí odráží na výchově mladých Romů, kteří podobné praktiky a kriminální chování považují za normu.

Vláda se v tomto směru vydává cestou preventivních opatření, do kterých jsou kromě policie zainteresovány i místní samospráva, instituce sociální práce, vzdělávací instituce a odborníci na lokální úrovni. Do zmíněných oblastí se má vnést právo, ale

také změnit vztah policie – Rom. Měla by vzniknout jakási důvěra v policejní složky a na druhé straně by se mělo zamezit předsudkům. Romové by se měli naučit obracet se na policii v záležitostech týkajících se jejich práv. Těmito body se zabývají dokumenty Strategie prevence kriminality na léta 2008–2011 a Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období 2008–2012 (Úřad vlády ČR 2010, s. 63–65). Vágnerová uvádí, že kriminalita Romů je nemalá, ale v porovnání s ostatními menšinami ve světovém měřítku není nijak vyčnívající. Oproti majoritě je ale *přibližně čtyřnásobná* (2004, s. 676).

Konkrétnější opatření jsou: *monitoring vývoje kriminality*, využívání sociální práce směrem k obětem a svědkům trestných činů, služby romského mentora, který by v první řadě měl zamezit recidivě, řešit problematiku užívání drog a dalších návykových látek plus i jiných závislostí, a v neposlední řadě *podpora nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi*, jako preventivní opatření (Úřad vlády ČR 2010, s. 65–68).

3 Projevy integrace v životě Romů

Integrační snahy, v minulosti asimilační, se projevují ve způsobu života Romů. Jak bylo v textu zmíněno, Romové opustili svůj způsob obživy, styl života, bydlení, jazyk a přejali je v různé míře a kvalitě od společnosti majoritní. Marie Vágnerová uvádí, že Romové se přizpůsobili v posledních padesáti letech majoritě ve většině oblastí života, ale především jeho *materiální a konzumní podobě* (Vágnerová 2004, s. 675).

Rodiny již nejsou pro Romy *neotřesitelnou a bezpečnou institucí* jak bývaly (Navrátil 2003, s. 168). Široké rodiny byly nositelé norem (Vágnerová 2004, s. 679). V dobách minulých problémy rodiny, finanční a jiné, pomáhala řešit širší rodina, a proto podobná situace neznamenal okamžitý propad a vyloučení. Rodina Romů je v dnešní době uzavřenější a samostatnější, ale Rom se nemůže spoléhat na příbuzné jako dříve (Raichová 2001, s. 76–77). Podle Navrátila je narušena kultura Romů, kdy Romové přebírají myšlení majority. Na rozdíl od majoritní společnosti zastávají spíše pasivnější postoj k životu.

Navrátil i Raichová se shodují, že jsou Romové nadále endogamní. Většina Romů si bere za partnery Romy (2003, s. 169, 2001, s. 77). Irena Raichová tento fakt vysvětluje jako důsledek rozdílnosti kultur, vzájemnou izolaci a nedostatkem možností se setkávat. Pokud se jedná o smíšená manželství, naprostá většina je tvořena mužem Romem a ženou neromského původu s tím, že se přizpůsobuje dívka. Příčinu těchto manželství lze hledat ve zlepšení sociální situace. Někteří Romové proto přijímají příjmení neromského partnera (2001, s. 78).

Co se týká užívání jazyka, mluví v domácnostech skoro polovina Romů češtinou. Jedna třetina pak užívá jazyky oba a asi 20 % z výzkumu Navrátila používá romský jazyk (2003, s. 168–172). Rodiny, které mluví českým jazykem, ho nemají kvalitně zvládnutý, s čímž se potýkají nejen rodiče, ale i děti. Ty poté nemají češtinu dostatečně osvojenou jako svůj mateřský jazyk. Užívají jinak než majorita, jak verbální, tak neverbální složku jazyka (Vágnerová 2004, s. 682).

Romové přejali některé prvky náboženské. Lze říci, že na prvky, které přejímají od náboženství majority (křesťanství katolického vyznání) kladou důraz tak, jak se jim to hodí. Hlubší význam v nich nehledají a povinnosti, které klade křesťanství na věřící, opomíjejí úplně. Prvkům, které takto přijmou do svého náboženství, ale dávají nové významy, proto je poté nejde chápat ve stejné symbolice (Raichová 2001, s. 69–71).

3.1 Politická aktivita Romů

V minulosti byly znatelné snahy Romů o aktivitu na poli politickém. Tato snaha byla ze strany Romů pochopitelná, protože se mohli aktivně zapojit do vlivů institucí a směřovat jejich působení vhodným směrem na svou stranu. Chtěli posílit svůj politický vliv (Kovats 2008, s. 16). Politické snahy lze spíše vysledovat v minulosti než v současnosti. V současné době je prosazování Romů v politice na minimální úrovni. Podle Navrátila je snaha Romů, řešit své problémy politickou cestou malá (2003, s. 171). Jak ale uvádí Kovats, politická angažovanost Romů by mohla nalomit solidaritu mezi Romy a majoritou a jejich snaha může vyústit v určitý odpor některých členů majority (2008, s. 16–17).

V roce 1968 vznikl Svaz Cikánů-Romů jako součást Národní fronty, ale po pěti letech musel být ukončen. Po roce 1989 vznikla strana Romské občanské sdružení (dále jen „ROI“), v čele stáli Emil Ščuka, Jan Rusenko a Vojtěch Žiga. V té době se *dostal největší počet Romů do parlamentů v historii na našem území* na kandidátce OF. Po rozpadu Československa se Romové na politické scéně neprojevovali. ROI se poté věnovala aktivitám na lokální úrovni. Významní členové odešli do jiných hnutí nebo organizací, jako je například Společenství Romů na Moravě vydávající časopis *Romano Hangos*, Grémium romských představitelů, Demokratická aliance Romů, vydávající časopis *Kereka*. Marek Kašpar uvádí, že přítomnost Romů v politice by povzbudila další Romy v těchto snahách. Navíc by bylo žádoucí, kvůli romské problematice, přinést do politiky pohled z druhé strany (2001, s. 189–202).

Další organizace, které stojí za zmínku, jsou IQ Roma servis, Anthiganoi, sdružení Dženo, které vydává měsíčník *Amaro gendalos* (Naše zrcadlo), Matice romská, Muzeum romské kultury, Sdružení olašských Romů v ČR a další (Romové v České republice: Organizace zabývající se romskou menšinou 2012). Organizace a sdružení mají různé pole působnosti. Mezi klasické patří volnočasové aktivity pro děti a mládež, vzdělávání – podporování a motivování Romů, poradenství, terénní sociální práce, aktivity zaměřené na sociálně vyloučené komunity, ochrana lidských práv, ale také budování multikulturní společnosti a vytváření tolerance vůči Romům (Romové v České republice: Organizace zabývající se romskou menšinou 2012).

3.2 Vzájemné postoje majoritní společnosti a Romů

Majorita české společnosti pocítuje k Romům jako celku spíše negativní emoce. Jak vysvětluje Vágnerová, může se tento postoj chápat jako *důsledek špatné zkušenosti*, ale také celkovou neochotu české majority přijmout skupiny s odlišnými postoji, normami, chováním. Negativní postoj se v majoritě umocňuje neschopností jedinců majority pochopit jejich hlučnost, lhostejnost k povinnostem a na druhou stranu pevné domáhání se vlastních práv. Majorita jim vyčítá život postavený na sociálních dávkách a jejich neochotu tento stav změnit, přičítá jim neschopnost se vzdělávat, pracovat a s tím spojuje jejich kriminální činnost. Majorita nevidí jako příčinu některých jevů neznalost Romů, ale přičítá to jejich neochotě a neschopnosti. Má pocit, že Romové nechtějí respektovat ani základní pravidla společného soužití

(Vágnerová 2004, s. 652). Romové jsou stále chápáni jako přistěhovalci. Pozitiva vidí majorita spíše jen v kultuře (Sekyt 2001, s. 123). Mareš tvrdí, že společnost Romy hodnotí podle toho, jak jsou ochotni se asimilovat a jak je jejich chování odlišné (2003, s. 66).

Podle Vágnerové nemá česká majorita podobný postoj pouze k romské menšině. Negativně přistupuje i k jiným menšinám v ČR nebo k přistěhovalcům. Tento postoj lze vysvětlit historickými souvislostmi, kdy byli jedinci v ČR izolováni od odlišných typů společnosti, kultur a jakákoliv individualita byla spíše potlačována (2004, s. 652).

Romy vidí majorita jako jedince, kteří jsou na okraji společnosti. Tato část Romů je vidět nejvíce i díky mediálním prostředkům. Na druhou stranu je mnoho romských rodin, které jsou na stejné úrovni *jako průměr majoritní společnosti*. Kromě těchto rodin je v české společnosti romská intelektuální elita a podnikatelé (Vágnerová 2004, s. 676). Podle mého mínění se o romské intelektuální elitě a podnikatelích příliš v médiích nehovoří.

Romové celkovou náladu proti sobě vnímají. Vůči majoritě cítí nejistotu, křivdu a nespravedlnost (Vágnerová 2004, s. 688). Majoritě vyčítají nadřazenost, rasismus, citový chlad a vypočítavost. Členové obou skupin přičítají horší vlastnosti jednoho jedince celé skupině. Romové se cítí ukřivdění chováním společnosti vůči nim v minulosti. Jedná se o situaci za druhé světové války, nebo násilné usidlování za komunismu (Sekyt 2001, s. 123).

Mnozí Romové se v současné době cítí diskriminováni (Vágnerová 2004, s. 689).

Centrum pro výzkum veřejného mínění provedl výzkum o soužití většiny s Romy. Tento výzkum potvrzuje tvrzení zmíněných autorů, že soužití hodnotí většina jako špatné, a to přes tři čtvrtiny dotázaných. Zajímavá informace je, že podle tohoto výzkumu hodnocení, které výzkumníci získali, nezávisí na sociodemografické situaci. Také nelze opomenout, že podle závěrů výzkumu příliš nezáleží na tom, zda respondent některého Roma zná nebo ne. Z tohoto lze, podle mého mínění, vyvodit, že lidé z většiny zaujali na Romy názory, i když je nemají podložené vlastní zkušeností. Výzkum se prováděl již poněkolikáté a názory dotázaných vykazují spíše

zhoršující se tendenci (Centrum pro výzkum veřejného mínění: Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti 2012).

V textu bakalářské práce je obsažena věta, že k úspěšné integraci je nutné úsilí obou stran. Romů i majoritní společnosti. Hodně záleží, aby snaha nevycházela jen z jedné strany. V této podkapitole se čtenář dočetl, že vztahy nejsou právě kladné. Rozdílný způsob života dvou stran vždy vytváří určité třecí plochy, které je třeba stírat tolerantností. Je důležité, aby se Romové chtěli integrovat, ale majoritní společnost musí zároveň akceptovat rozdílnost, kterou přináší menšina a musí se ji snažit poznat, ne ji odvrhnout. Tak jak se od Romů očekává, že budou poznávat a brát za své způsob života majority, mělo by se tak i očekávat od majority, že bude poznávat Romy a obě strany se budou postupně zbavovat svých předsudků a zažitých stereotypů. Současná situace není pro pozitivní změnu v budoucnu příliš příznivá. Podle mého mínění je důležitým faktorem k úspěšné integraci, kromě snahy „ze shora“, také podstatné, jaké vztahy panují mezi menšinou a většinou. O integraci se mohou stát a organizace snažit sebevíc, ale pokud bude mezi českou společností a Romy panovat podobná atmosféra jaká panuje dnes, budou integrační snahy narážet na bariéru, kterou nejsou schopny překonat. Vztahům v procesu integrace přikládám velký význam.

Empirická část

Tématem teoretické části je integrace Romů. Byly zde popsány základní oblasti a problémy, které integrace a jejich účastníci řeší. Empirická část bakalářské práce má prozkoumat jak se liší postoje respondentů na tuto problematiku ve vybraných obcích Libereckého kraje.

4 Cíl empirické části

Cílem empirické části je zjistit míru rozdílnosti v názorech mezi skupinami Romů a majoritní společnosti na integraci Romů v Libereckém kraji. Průzkum zjišťuje tuto rozdílnost mezi Romy a Neromy. Kromě rozdílnosti v postojích zkoumá znalost a rozdílnost určité informovanosti o problematice integrace, především institucí, které zastávají v integračním procesu důležitou úlohu. Kromě zmíněných bodů má průzkum nastínit jaké pozitivní nebo negativní jsou očekávání, která členové skupin mají do budoucna ve vývoji romské situace.

4.1 Hypotézy průzkumu

K realizaci průzkumu jsou stanoveny tři hypotézy:

1. Majoritní společnost zná instituce integrace Romů lépe než sami Romové.
2. Majoritní společnost považuje vzdělání v ČR za Romům dostupnější než sami Romové.
3. Romové zastávají optimističtější výhled na budoucí vývoj situace Romů ve společnosti než majoritní společnost.

První hypotéza byla vytvořena s ohledem na důležitost institucí. Problematice školství se věnuje druhá hypotéza, protože podle mého mínění je oblast vzdělávání pro integrační proces velmi důležitá, i když se výsledky projeví až v budoucnu. Podle mého mínění je vzdělání základem, který zásadně ovlivní všechny další oblasti, které integrace zahrnuje. Třetí hypotéza je mimo jiné dvěma otázkami zaměřena na oblast zaměstnání, které je podstatné pro kvalitní život a dvěma otázkami na vztahy

panující mezi Romy a Neromy, protože jak bylo zmíněno v předchozím textu, jsou kladné vztahy mezi skupinami pro integraci podstatné.

5 Použité průzkumné metody

K provedení průzkumu byla použita metoda dotazování, technika dotazníku. Před samotným průzkumem byl proveden pilotní průzkum na pěti neromských osobách. Účelem pilotního průzkumu bylo zjistit, zda jsou otázky v dotazníku srozumitelné a jasné. Zda je dostatek možných odpovědí na položené otázky a zda je dotazník přehledný a není příliš dlouhý. Díky pilotnímu průzkumu bylo upuštěno od pojmenování dotazníku. Dle respondentů z pilotního průzkumu by bylo kontraproduktivní předkládat dotazník s původním názvem „Soužití Romů a Neromů“, s ohledem na ochotu Romů takovýto dotazník vyplnit. Proto je dotazník nazván pouze Dotazník. Dotazník je vložen k prohlédnutí v příloze.

Dotazník se skládá z devatenácti otázek. K první hypotéze se vztahuje šest otázek, z nichž jsou tři přímo k tématu a tři informativní. Druhá hypotéza je zastoupena sedmi otázkami. Šest se vztahuje k tématu, jedna je informativní. K třetí hypotéze se vztahuje otázek šest. Čtyři otázky k tématu, dvě informativní.

Dotazník je anonymní. Respondent musel na začátku dotazníku označit, zda se považuje za Roma či Neroma, aby mohl být uskutečněn cíl průzkumu. Otázky všech tří hypotéz byly v dotazníku zpřeházeny, aby respondent neodpovídal automaticky, či nevydedukoval hypotézy a neodpovídal záměrně.

V úvodní části dotazníku měl respondent označit, zda se považuje za Roma či Neroma. K pojmenování Nerom, bylo přistoupeno z toho důvodu, že nejvíce odpovídalo požadovanému typu respondentů. Označení člen majoritní společnosti nebylo použito, protože Rom se může zároveň cítit členem majoritní společnosti a mohlo dojít ke zkreslení výsledků.

Získané výsledky jsou zpracovány do grafů.

6 Popis prostředí a zkoumaného vzorku

Respondentů, kteří vyplnili dotazník a zúčastnili se průzkumu, bylo 50. 25 Romů a 25 Neromů. Všichni bydlí v Libereckém kraji a jsou v produktivním věku, což je u žen 15-54 let a u mužů 15-59 let (Demografické analýzy: Kapitola 4. Základy demografie a geografie obyvatelstva 2013). Dodržení zmíněných dvou determinant zajistily osoby, které dotazník distribuovaly. Respondenti pocházeli z různých měst: z Liberce, Hrádku nad Nisou, Nového Města pod Smrkem. Podle Českého statistického úřadu se v Libereckém kraji přihlásilo k romské národnosti pouze 295 lidí. Celkově bydlí podle Českého statistického úřadu v Libereckém kraji 432 439 osob. Problematika při Sčítání lidu, domů a bytů je podrobněji popsána na začátku bakalářské práce (Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2011 2013).

7 Výsledky průzkumu

V následující části budou předloženy výsledky průzkumu a jejich interpretace a průběh průzkumu.

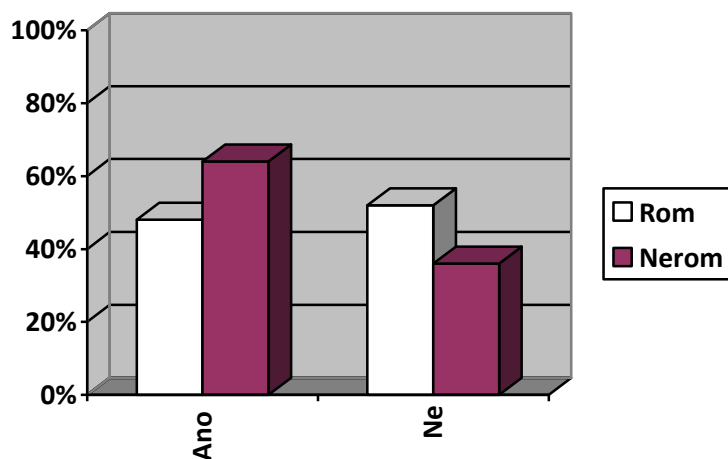
7.1 Průběh průzkumu

Průzkum byl proveden ve městech zmíněných v předchozí podkapitole v únoru 2013. Poučení pomocníci autorky bakalářské práce rozdávali dotazník na předem určených místech. Byly osloveny romské organizace a sdružení s prosbou o vyplnění dotazníku, především romskými respondenty. Na prosbu nereagovaly. Dotazníky s neromskými respondenty byly vráceny do čtrnácti dnů od počátku průzkumu v požadovaném počtu. Druhou polovinu února věnovali pomocníci k nalezení Romů, kteří by byli ochotni dotazník vyplnit. Romové příliš ochotní nebyli, ale nakonec se jeden Rom stal distributorem dotazníku a získal zbývajícím počet vyplněných dotazníků romskými respondenty. Pomocníci vypověděli, že někteří oslovení Romové považovali dotazník za provokaci. Někteří se obávali, že by po vyjádření přišli o místo v zaměstnání. Někteří oslovení odmítli, protože jim vadilo dělení v dotazníku na Rom a Nerom.

7.2 Výsledky průzkumu

Položka dotazníku č. 8: Víte, že existuje Rada vlády ČR pro záležitosti romských komunit?

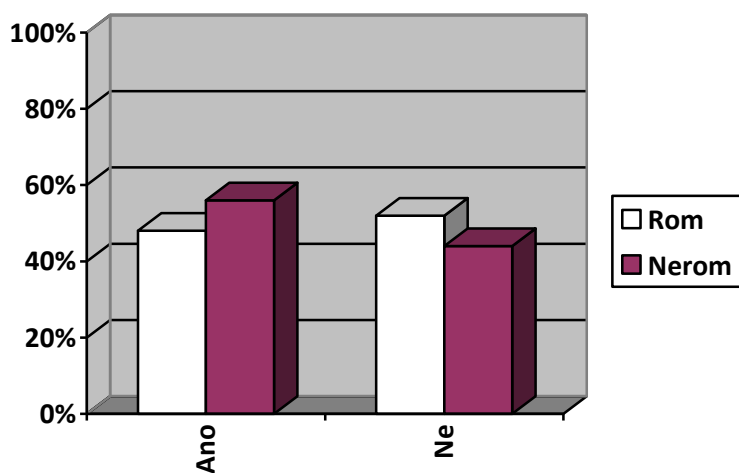
Graf č. 1

48 % romských respondentů odpovědělo ano, 52 % ne. 64 % neromských respondentů odpovědělo ano, 36 % ne.

Položka dotazníku č. 3: Víte, že existuje Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách?

Graf č. 2

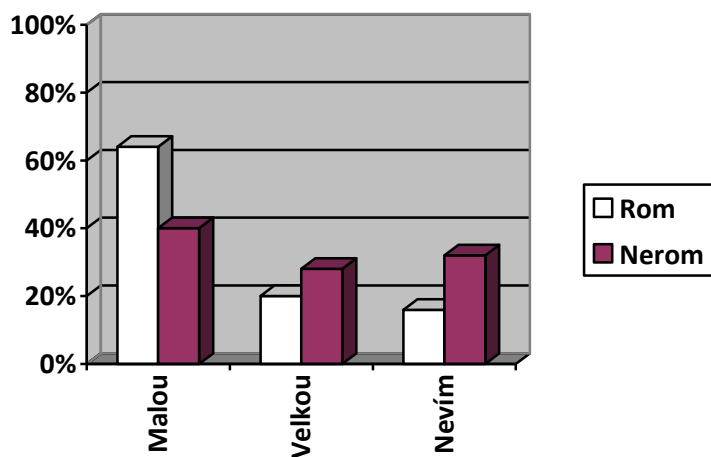

48 % romských respondentů odpovědělo ano, 52 % ne. 56 % neromských respondentů odpovědělo ano, 44 % ne.

Podle grafu č. 1 a č. 2 je patrné, že romští respondenti z poloviny mají jistou znalost o existenci zmíněných institucí. Vzhledem k tomu, že výsledky u obou položených otázek jsou u Romů shodné, lze předpokládat, že buďto respondent znalost o institucích má nebo ne. U neromských respondentů je znalost vyšší. Výsledky u obou položek shodné nejsou, ale příliš se neliší.

Položka dotazníku č. 5: **Jak velkou důležitost, podle Vás, mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností při uplatňování integrační (=začleňování) politiky, která se týká romské menšiny?**

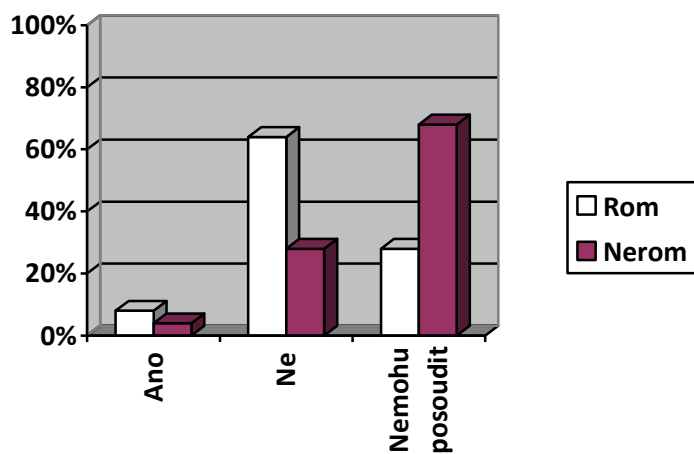
Graf č. 3

Na položenou otázku odpovědělo malou 64 % romských respondentů, 20 % velkou a nevím 16 %. Neromští respondenti odpověděli malou 40 %, velkou 28 % a nevím 32 %. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností mají podstatnou úlohu v integrační politice. Neromští respondenti mají představu jasnější. Dohromady s odpověďmi z předchozích položek se nabízí, že respondenti mají lepší povědomost o tom, že instituce existuje, ale o jejím fungování a úloze již nemusí mít jasnou představu.

Položka dotazníku č. 14: **Myslíte si, že práce pracovníků obecních úřadů, kteří se věnují problematice romské integrace, je v praxi znatelná?**

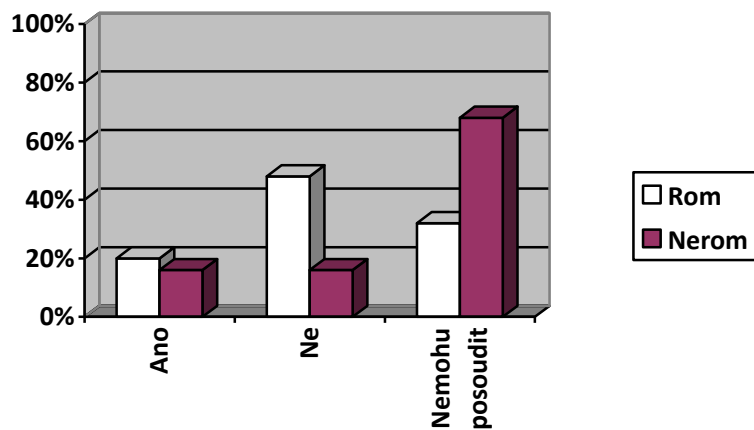
Graf č. 4

V této otázce se respondenti z obou skupin rozcházejí. Na otázku odpovědělo 8 % romských respondentů ano, 64 % ne a 28 % nemohu posoudit. Neromští respondenti odpověděli: 68 % nemohu posoudit, 4 % ano a 28 % ne.

Položka dotazníku č. 11: **Myslíte si, že činnost romských poradců je ve Vašem městě dostatečná?**

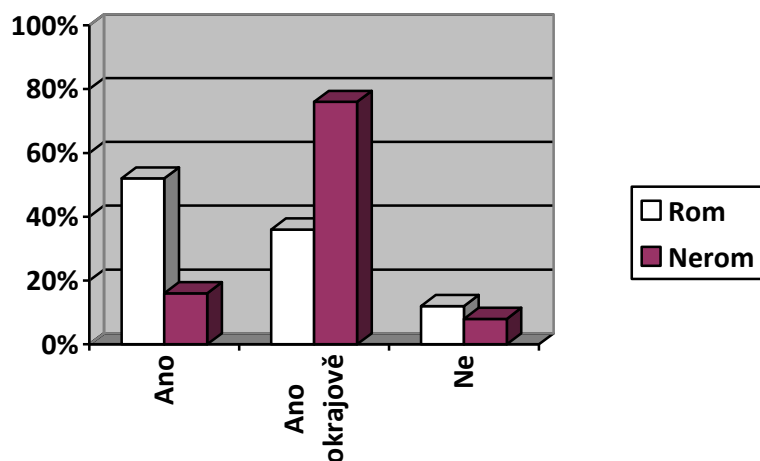
Graf č. 5

Většina Neromů volila: nemohu posoudit 68 % a shodně 16 % ano a ne. Romští respondenti si nejčastěji myslí, že činnost romských poradců je nedostatečná 48 %. 20 % Romů vidí činnost poradců jako dostatečnou a 32 % nemůže posoudit.

Položka dotazníku č. 1: **Zamýšlel jste se někdy nad vzájemnými vztahy Romů a Neromů v české společnosti?**

Graf č. 6

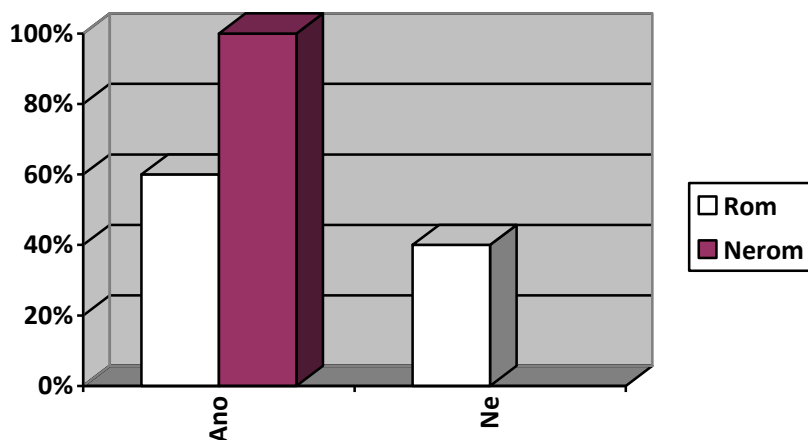

Respondenti měli možnosti odpovědí: Ano, zajímám se o tuto problematiku; Ano, zajímám se, ale pouze okrajově a Ne, nezajímá mě tato problematika. Již podle grafu je patrné, že značná část respondentů se o problematiku vzájemných vztahů zajímá. 88 % romských respondentů a 92 % neromských respondentů. Liší se spíše jen v intenzitě svého zájmu.

Ano odpovědělo 52 % Romů, ano okrajově 36 % Romů a 12 % Ne. 16 % Neromů odpovědělo ano, 76 % ano okrajově a pouze 8 % se nezajímá.

Položka dotazníku č. 15: **Považujete vzdělání Romům za dostupné?**

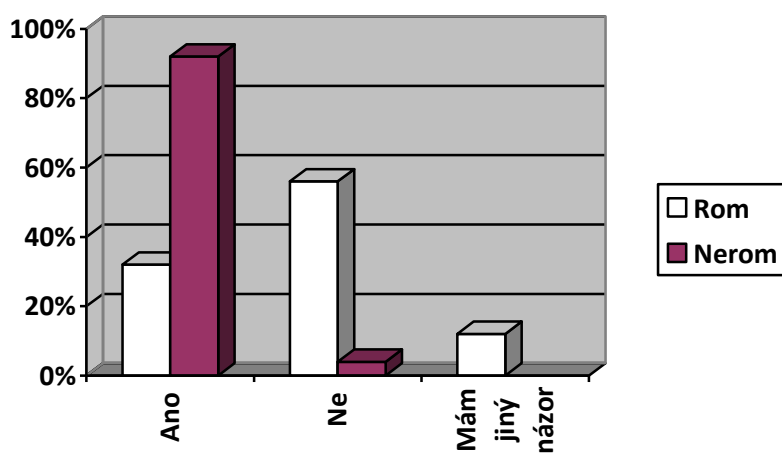
Graf č. 7

Pro neromské respondenty byla otázka jednoznačná. 100 % Neromů odpovědělo ano. U Romů nebyly odpovědi tak jednoznačné. 60 % ano, 40 % ne.

Položka dotazníku č. 19: **Myslíte si, že vzdělání je stejně dostupné Neromům i Romům?**

Graf č. 8

Tato otázka, ač podobná neměla u Neromů tak jednoznačné odpovědi, i když převážná většina se přiklonila k odpovědi ano, objevila se odpověď ne, i když

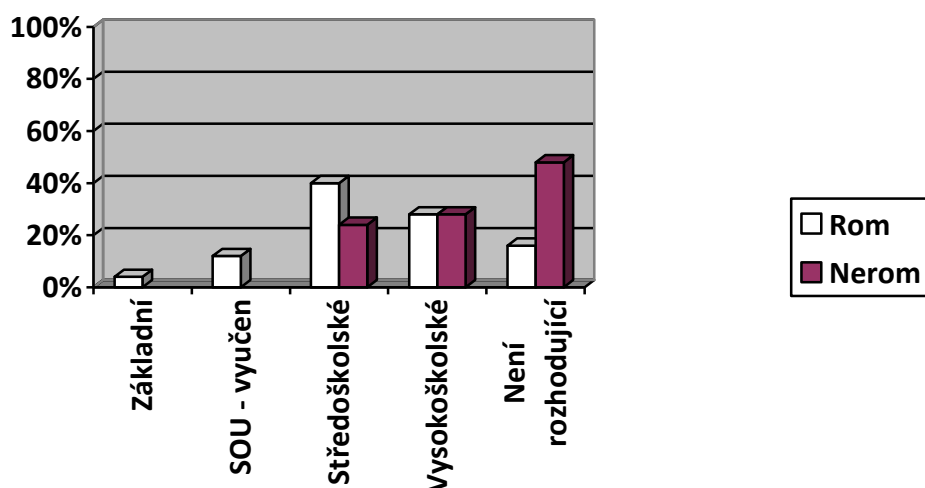

v minimálním počtu. 96 % ano, 4 % ne. Romové ano 32 %, ne 56 %. Romové využili i možnosti jiného názoru. Romští respondenti například uvedli:

- Romské děti nejsou na vzdělávání připraveny, protože nenavštěvují předškolní zařízení.
- Romové nemají o vzdělávání zájem a nemají finance.
- Romové jsou většinou přistěhovalci. Panuje nenávist mezi Romy a Neromy a nezáleží na tom, jaký je Rom člověk. Musí se začít s převýchovou u malých romských dětí.

Položka dotazníku č. 2: **Jakého vzdělání by měly Vaše děti dosáhnout, aby měly šťastný život?**

Graf č. 9

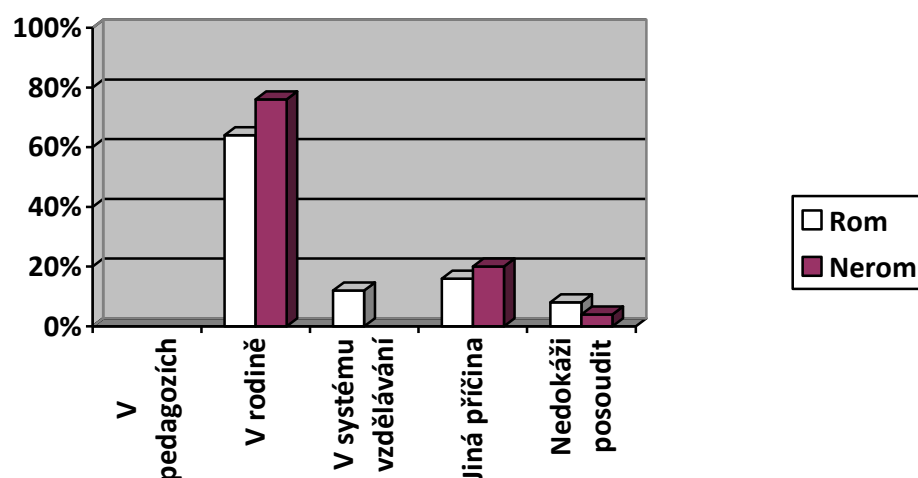
Smyslem uvedené otázky bylo zjistit, jaké vzdělání považují respondenti za nejlepší. Na děti byla otázka směřována z toho důvodu, že lidé většinou vidí své životní představy v dětech a u sebe by mohli zastávat názor, že vzdělání již není tak důležité a odpovědi by nemusely příliš odpovídat realitě.

Neromští respondenti první dvě nabízené možnosti nebrali v úvahu. Pro středoškolské studium zakončené maturitní zkouškou 24 % a vysokoškolské studium 28 % se rozhodl téměř stejný počet respondentů. Podstatná část 48 % volila možnost, že vzdělání není rozhodující. Romští respondenti byli v odpovídání rozmanitější.

Oproti Neromům volilo možnost, že vzdělání není rozhodující pouze 16 % Romů. Vysokoškolské studium volilo 28 % Romů, stejně jako Neromů. Největší význam romští respondenti přikládají studiu středoškolskému 40 %. 12 % Romů považuje za nejlepší střední odborné učení a 4 % postačuje vzdělání základní.

Položka dotazníku č. 9: **Romské děti jsou ve vzdělání obecně méně úspěšné než děti neromské. Jako příčinu menší úspěšnosti romských dětí vidíte v:**

Graf č. 10

Tato položka v dotazníku přinesla dvě překvapení. Příčinu ani jedna skupina nehledá v pedagogiích. Sami Romové z velké části vidí problém v samotné rodině romského žáka. V podstatě se potvrdilo tvrzení, které bylo pojmenováno v teoretické části, že jedním ze zásadních problémů vzdělávání romských dětí je romská rodina, která se ke školství staví s nedůvěrou, počínaje již nevyužíváním předškolních zařízení.

Romští respondenti: v rodině 64 %, v systému vzdělávání 12 %, jiná příčina 16 %, 8 % nedokáže posoudit.

Neromští respondenti: v rodině 76 % a jiná příčina 20 %, nedokáže posoudit 4 %.

Romové jako jinou příčinu uvedli:

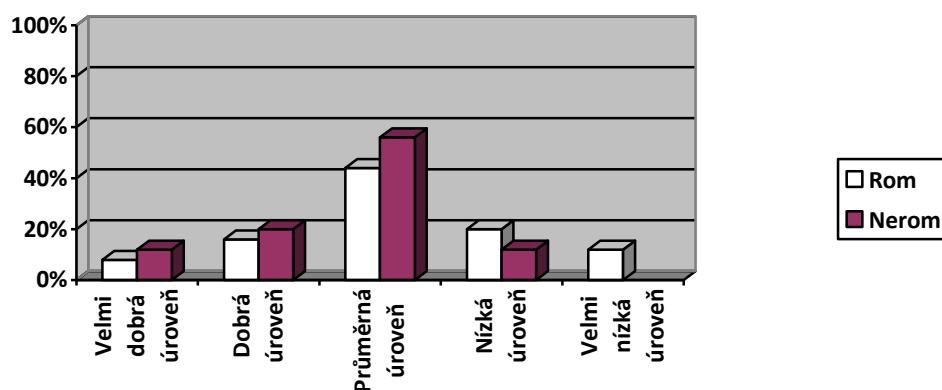
- Finance.
- Neochota se přizpůsobit.

Neromové jako jinou příčinu uvedli:

- Jiné priority Romů.
- Nižší intelekt.
- Souhrn vzájemné neochoty rodiny a školy.

Položka dotazníku č. 12: **Jak jsou podle Vás připraveni pedagogové na vzdělávání romských dětí na základních školách?**

Graf č. 11

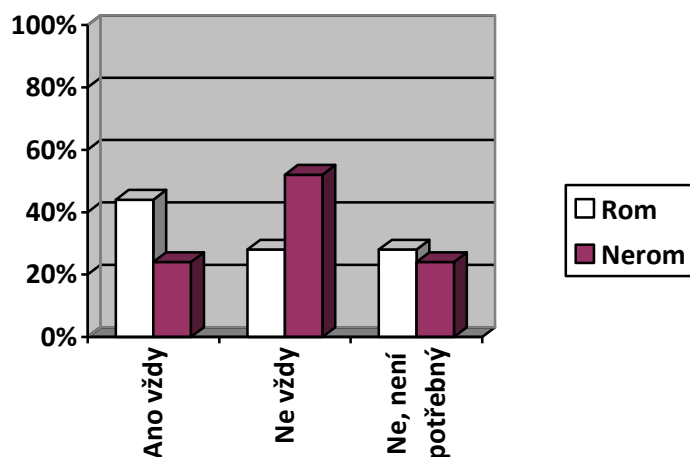
Ač v předchozí otázce nikdo nevolil chybu v pedagogích o jejich připravenosti na výuku romských dětí, ale nejsou pouze kladné odezvy. Příklon k odpovědím nebyl příliš rozdílný, i když na rozdíl od Romů, si Neromové nemyslí, že by kvalita přípravy byla na velmi nízké úrovni.

Romové: velmi dobrá úroveň 8 %, dobrá úroveň 16 %, průměrná úroveň 44 %, nízká úroveň 20 %, velmi nízká úroveň 12 %.

Neromové: velmi dobrá úroveň 12 %, dobrá úroveň 20 %, průměrná úroveň 56 %, nízká úroveň 12 %.

Položka dotazníku č. 6: **Myslíte si, že by asistent pedagoga měl být k dispozici ve třídách, kde jsou romské děti?**

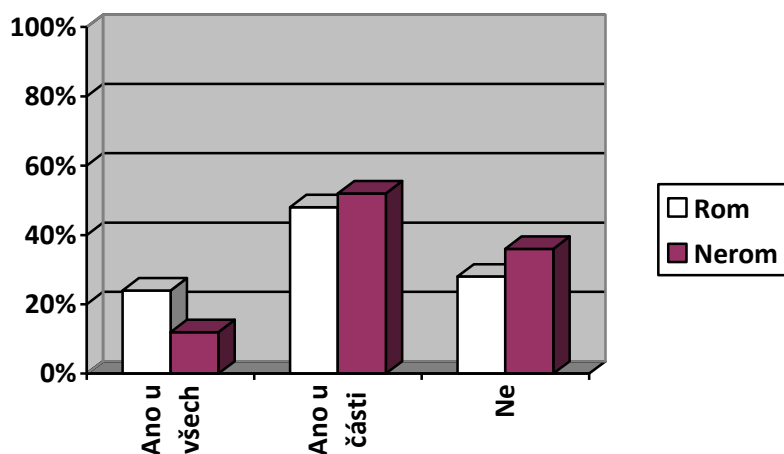
Graf č. 12

Romští respondenti se nejvíce přiklánějí k možnosti, aby asistent pedagoga byl přítomný ve třídách, kde jsou romské děti – 44 %. 28 % Romů si nemyslí, že by musel být vždy, pouze podle aktuální situace a 28 % ho nepovažuje za potřebného. V poslední možnosti se Neromové příliš neliší od Romů. Nepotřebu asistenta uvedlo 24 % respondentů. Spíše se kloní k možnosti, že je potřebný podle situace – 52 %. Vždy by asistenta uvítalo 24 % neromských respondentů. Je však znatelné, že romští respondenti by uvítali, kdyby byla možnost asistenta ve třídách běžnější, než je tomu doposud.

Položka dotazníku č. 18: **Vzdělávání dospělých osob, by mělo zajistit zlepšení úrovně jejich života. Vidíte v tomto vzdělávání smysl u dospělých Romů?**

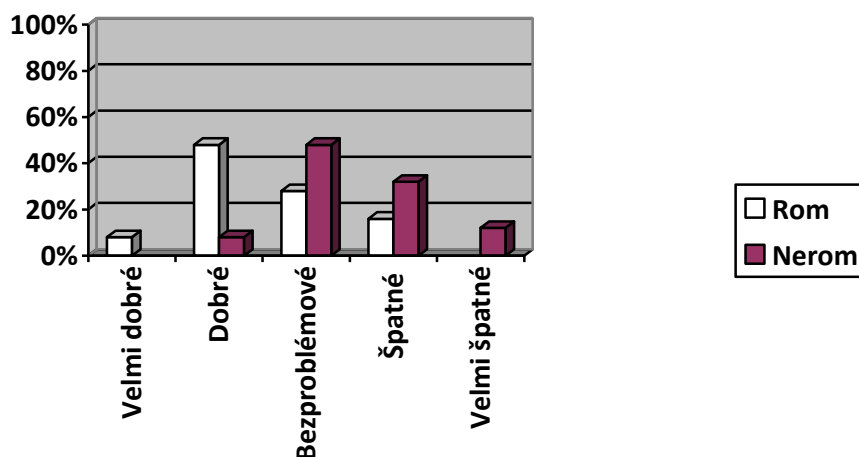
Graf č. 13

24 % romských respondentů si myslí, že vzdělávání dospělých Romů je v jejich zájmu. 48 % si myslí, že záleží na konkrétní osobě Roma, která se má vzdělávat. 28 % Romů ve vzdělávání dospělých Romů nevidí smysl. Neromští respondenti se spíše přikláněli k druhým nabízeným dvěma odpovědím. Ano u všech volilo 12 % Neromů. Podle 52 % neromských respondentů, je vzdělávání dospělých Romů vhodné jen u části z nich. 36 % volilo odpověď ne.

Položka dotazníku č. 10: **Jaké jsou vztahy mezi Neromy a Romy ve Vašem okolí?**

Graf č. 14

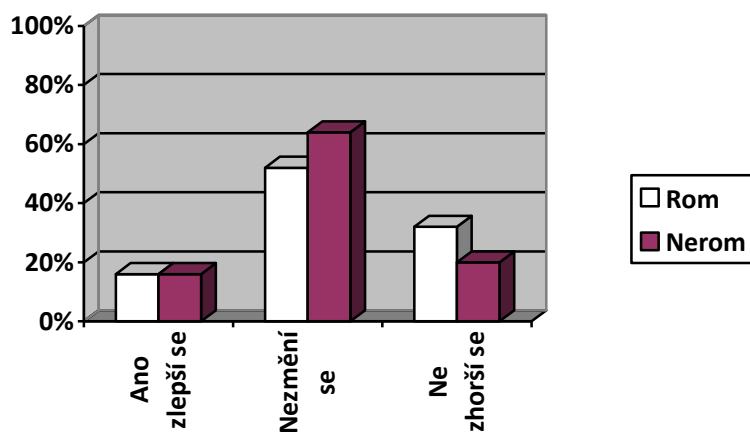
Podle grafu č. 13 je patrné, že vztahy mezi Romy a Neromy hodnotí neromští respondenti neutrálně nebo hůře. Romové vidí vzájemné vztahy lépe. Ani jeden Rom nevolil možnost velmi špatné a na druhou stranu ani jeden Nerom nevolil velmi dobré. V posuzování vztahu se obě skupiny velmi liší. Potvrzuje se zde konstatování v teoretické části, že neromští občané mají negativní postoje k Romům a vztahy s nimi. Na druhou stranu konstatování ve stejné části teorie, že Romové vše znatelně pociťují, se příliš u romských respondentů neprojevalo, vzhledem k tomu, že 48 % jich má vztahy s Neromy dobré.

Romové: velmi dobré 8 %, dobré 48 %, bezproblémové 28 %, špatné 16 %.

Neromové: dobré 8 %, bezproblémové 48 %, špatné 32 %, velmi špatné 12 %.

Položka dotazníku č. 7: **Myslíte si, že v budoucnosti (přibližně deset let) se vztahy mezi Neromy a Romylepší?**

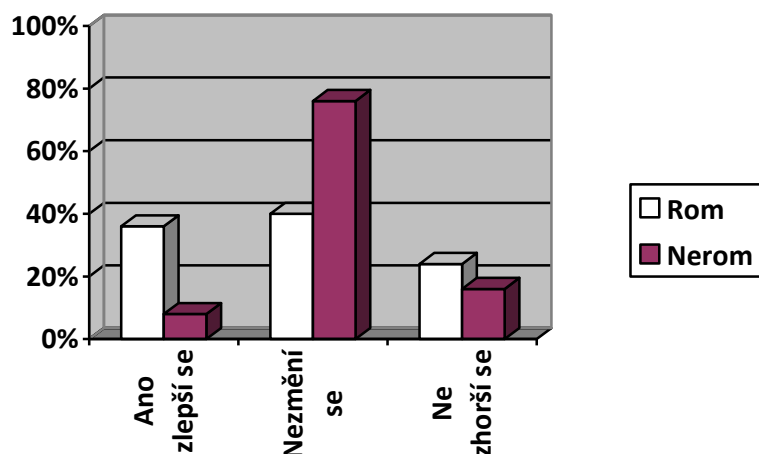
Graf č. 15

16 % shodně Romů i Neromů věří, že se vztahy v budoucnulepší. Největší část z obou skupin se domnívají, že vztahy zůstanou takové, jaké jsou. Romové 52 %, Neromové 64 %. Nemalá část se ale kloní k názoru, že vztahy budou horší, než jsou. Romů 32 %, Neromů 20 %. Ač Romové považují vztahy mezi Neromy a Romy obecně za lepší než Neromové, do budoucna jich část počítá se zhoršením. Není to zanedbatelné číslo.

Položka dotazníku č. 4: **Současná situace Romů na trhu práce není dobrá. Myslíte si, že v budoucnu (přibližně deset let) bude situace lepší?**

Graf č. 16

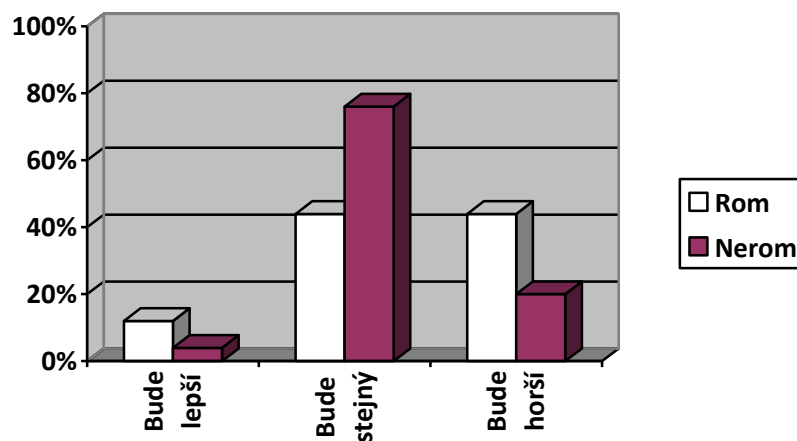

Romové do budoucna ohledně svého zaměstnávání pohlíží pozitivněji než Neromové. 36 % vidí zlepšení v jejich situaci. Neromové pouze 8 %, nejvíce vidí stagnaci ve vývoji 76 %, Romové 40 %. Zhoršení situace vidí 24 % Romů a 16 % Neromů. Vzhledem k tomu, že současná situace není pro Romy dobrá, lze odpověď nezmění se chápat spíše v negativnějším smyslu. V tom případě v celkovém počtu nejsou respondenti příliš optimističtí.

Položka dotazníku č. 13: **Změní se podle Vás postoj zaměstnavatelů v budoucnosti (přibližně deset let) k zaměstnávání Romů?**

Graf č. 17

Romové: 12 % bude lepší, 44 % bude stejný, 44 % bude horší.

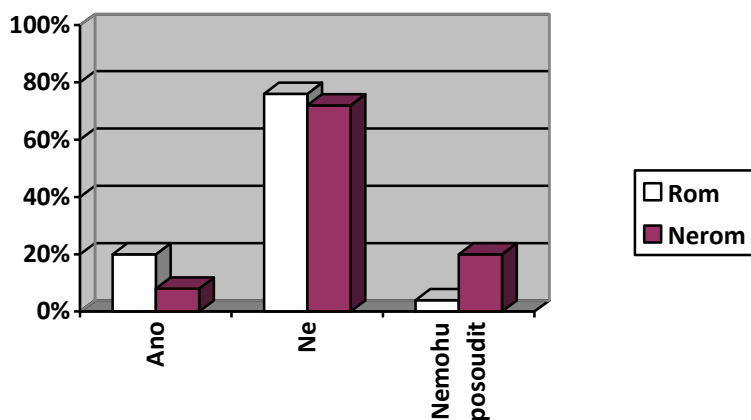
Neromové: 4 % bude lepší, 76 % bude stejný, 20 % bude horší.

Graf č. 16 přibližně kopíruje graf č. 15, především v rozdílnosti v názorech na tuto položku. Romové však zde již nepohlíží do budoucna s takovým optimismem. U zaměstnavatelů jako osob nepředpokládají zlepšení jejich názorů na zaměstnávání Romů. Přibližně stejný počet Romů vidí budoucí stav stejně jako je dnešní (podobně i u předchozí položky, zde 44 %, u předešlé 40 %). Budoucí zhoršení naproti předešlé otázce je však znatelné.

I u této položky předpokládá malé procento Neromů zlepšení. Převážná většina nepředpokládá změnu, stejně jako v předchozí položce.

Položka dotazníku č. 17: **Myslíte si, že kroky, které podniká stát, ke zlepšení situace Romů povedou k pozitivním výsledkům?**

Graf č. 18

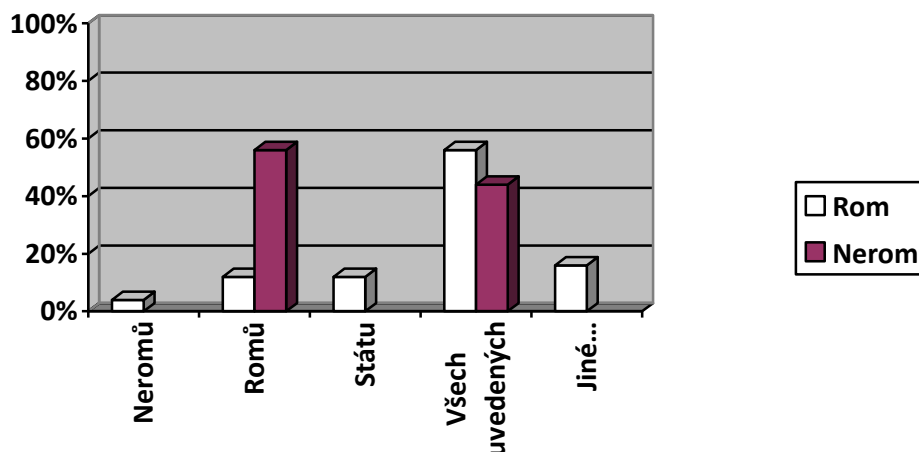
Snahy státu o integrační politiku a jejich výsledky vidí respondenti z obou skupin téměř shodně negativně. Oproti Neromům je více Romů, kteří věří v pozitivní výsledky. 20 % Neromů přiznává, že není schopno položenou otázku posoudit, Romů pouze 4 %.

Romové: 20 % ano, 76 % ne, 4 % nemohu posoudit.

Neromové: 8 % ano, 72 % ne, 20 % nemohu posoudit.

Položka dotazníku č. 16: **Pro úspěšné začlenění Romů je podle vás potřeba především snaha:**

Graf č. 19

Neromové se v položené otázce oproti Romům přikláněli pouze ke dvěma možnostem. 56 % ke snaze Romů a 44 % ke všem uvedeným, tedy Neromů, Romů a státu. Odpovědi Romů byly rozmanitější. Snahu Neromů vidí jako potřebnou 4 % Romů, snahu Romů vidí jako potřebnou 12 % a státu také 12 % Romů. Nejvíce Romů 56 % vidí potřebnou snahu všech uvedených. Možnosti jiné využilo 16 % Romů. Zde všichni uvedli, že je potřeba snaha Romů a státu. Z velkého příklonu v odpovědích Neromů, lze vyvodit, že podstatu problému ohledně Romů vidí především v samotných Romech. Pro pozitivnější náhled do budoucnosti, by bylo nejlepší, aby se převážná většina shodla na čtvrté odpovědi.

7.3 Ověření hypotéz průzkumu

1. hypotéza: Majoritní společnost zná instituce integrace Romů lépe než sami Romové.

Ověření hypotézy: Hypotéza se potvrdila. Podle výsledků se ukázalo, že 64 % neromských respondentů zná Radu vlády ČR pro záležitosti romských komunit a jen 48 % romských respondentů. Agenturu pro sociální začleňování v romských

lokalitách zná 56 % neromských respondentů a 48 % romských respondentů. Hypotézu potvrdila i položka dotazníku č. 5. Kdy důležitost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností zná více Neromů jak Romů. Neromů 28 % a Romů 20 %, ostatní respondenti buďto důležitost neznali nebo se mýlili.

2. hypotéza: Majoritní společnost považuje vzdělání v ČR za Romům dostupnější než sami Romové.

Ověření hypotézy: Hypotéza se potvrdila. Neromové v dotazníku 100% odpověděli, že je vzdělání Romům dostupné, zatímco Romové mají tento pocit jen v 60 %. Celých 40 % Romů se domnívá, že vzdělání Romům dostupné není. Podobná tendence se projevila i v položce dotazníku č. 19. Kdy Neromové považují z 96 % vzdělání stejně dostupné jak Neromům, tak Romům. Romů si toto myslí pouze 32 %.

3. hypotéza: Romové zastávají optimističtější výhled na budoucí vývoj situace Romů ve společnosti než majoritní společnost.

Ověření hypotézy: Hypotéza se nepotvrdila. Jedná se o položky v dotazníku č. 7: Myslíte si, že v budoucnu (přibližně deset let) se vztahy mezi Neromy a Romylepší?, č. 4: Současná situace Romů na trhu práce není dobrá. Myslíte si, že v budoucnu (přibližně deset let) bude situace lepší?, č. 13: Změní se podle Vás postoj zaměstnavatelů v budoucnosti (přibližně deset let) k zaměstnávání Romů? Na první pohled podle grafů č. 15, 16 a 17 se Romové více přiklání ke zlepšení situace. Procentuálně výše je ale romských respondentů, kteří očekávají zhoršení oproti neromským respondentům u zmíněných položek. U všech položek se nejvíce respondentů přiklonilo k názoru, že současná situace zůstane i v budoucnu a neočekávají změnu ani k lepšímu ani k horšímu. Jak respondenti odpovídali, je pro přehlednost popsáno v následující tabulce.

Tabulka č. 1 Výsledky položek dotazníku č. 7, 4 a 13

	Rom	Nerom	Rom	Nerom	Rom	Nerom
	Ano, zlepši se		Nezmění se		Ne, zhorší se	
Položka dotazníku č. 7, graf č. 15	16 %	16 %	52 %	64 %	32 %	20 %
Položka dotazníku č. 4, graf č. 16	36 %	8 %	40 %	76 %	24 %	16 %
Položka dotazníku č. 13, graf č. 17	12 %	4 %	44 %	76 %	44 %	20 %

Závěr

Tématem předložené bakalářské práce je integrace Romů, jejímiž základními oblastmi se zabývá teoretická část. Empirická část je zaměřena na porovnání postojů mezi Romy a majoritní společností v Libereckém kraji. K průzkumu byla použita metoda dotazování, technika dotazníku.

Literatura k danému tématu je široká a pojednává o ní mnoho publikací a článků. Je však obtížné dohledat pojednání, která by psal Rom. Větší úskalí se týkala samotného průzkumu. Členové majoritní společnosti – Neromové dotazník vyplňovali ochotně, ač se často ohrazovali k pojmu Nerom. Romové k dotazníku přistupovali velmi opatrně. Mnozí dotazník odmítli vyplnit. Většina romských respondentů dotazník vyplnila, pokud ho o to požádal jemu známý člověk či jiný Rom.

Oblasti zmiňované v teoretické části jsou pro integraci Romů podstatné všechny a jsou vzájemně úzce provázány. Průzkum se zaměřil především na oblast školství, očekávaný vývoj v zaměstnání a panující vztahy ve společnosti mezi Romy a Neromy v Libereckém kraji a znalost institucí romské integrace.

Jak lze vysledovat v textech, je školství a vzdělávání u Romů spojeno s nedůvěrou, což se projevilo i v zodpovězených otázkách. Příčina je mezi odborníky hledána v romské rodině a přípravě pedagogů. Jak bylo zjištěno, překvapivě značná část Romů také vidí jako základ špatného vzdělávání v neschopnosti rodiny své dítě ve vzdělávání podporovat. A ač ne všichni z romských respondentů, velká část by uvítala asistenta, který by byl ve škole k dispozici.

Zaměstnávání Romů je další velký problém, který je úzce spjat s jejich vzděláním, ale zároveň i se zaměstnavateli, kteří nejsou příliš ochotni z důvodů svých předsudků, Romy zaměstnávat. Další důležitá oblast je nálada a vztahy, které panují mezi Romy a Neromy. Jak bylo zmíněno v teoretické části, jsou kladné vztahy jednou ze základních podmínek úspěšné integrace. Vztahy nelze dle průzkumu hodnotit za tak špatné, jak je někdy předkládáno, ale příliš dobré také nejsou. Navíc respondenti neočekávají v budoucnu zásadní obrát, což znamená, že ani oni sami příliš nechtějí své postoje měnit.

Podle mého mínění je na teoretické úrovni integrace propracována dobře a je vidět, že se dotýká témat, která je potřeba zlepšovat a pracovat na nich. Jak je ale patrné, znalost těchto koncepcí je menší. Snaha státu a institucí by se měla více zaměřovat nejen na doporučené kroky, ale také na seznamování veřejnosti s těmito problémy, s jejich řešeními a s kroky, které jsou v tomto směru nezbytné. Je zásadně zapotřebí osvěty u majoritní společnosti. S romskou historií, charakteristikami, odlišnostmi. Zároveň by Romové měli být lépe seznamováni s povinnostmi a nároky dnešní společnosti a jak je zvládat, jak se o sebe starat v dnešním světě. Co se od nich očekává.

Rodina by měla být nositelem snah o přijímání odlišných lidí, aby z dětí nevyrůstali lidé, kteří mají v sobě zakořeněné předsudky vůči menšinám, což není problém pouze směrem k romským spoluobčanům, ale i k dalším menšinám. Již z toho důvodu, že současný svět se vyznačuje prolínáním různých národností, etnik a menšin. Podporovat snahy rodiny by mělo školství, kde by měla být kvalitní výuka. Pedagogové by měli být schopni vyučovat různé typy dětí. Musí proto mít však podmínky. Kromě vzdělávání, by takové společenství ve škole mělo zaručovat, že děti budou brát za normu, že společnost je složena z různých, ale stejně kvalitních osob.

Je zarážející, že romští občané se v dnešní době bojí vyplnit studentský dotazník, aby nepřišli o pracovní místo, či je někdo jinak neosocoval.

Je zapotřebí snahy všech lidí ve společnosti, z obou skupin, nelze očekávat, že by stačila snaha pouze části společnosti. Velký potenciál bych viděla v dnešních dětech, kteří mohou změnit zaběhnuté předsudky a stereotypy. Problémem je, že projevy úspěšných snah a změn budou viditelné vždy až za několik let.

Návrh opatření

Sociální pracovníci mohou přispět svou snahou v podporování svých romských klientů ve studiu. Nejen aby se Romové věnovali vzdělávání svých dětí, ale také sami sobě – využíváním nabízených rekvalifikačních kurzů nebo vzdělávacích programů pro dospělé. Pracovníci, kteří pracují s romskou klientelou, ač je jejich práce složitá, by měli vysvětlovat, jaké nároky studium dětí od rodičů vyžaduje, čemu se musí doma věnovat, jak komunikovat se školou a proč je důležitá předškolní výchova. Vysvětlit, že škola je i finančně náročná, ale že i s tímto problémem si lze poradit. Škola by jim měla být opakovaně představována jako dobrý základ pro jejich děti. Kromě vzdělávání by samozřejmě měla podrobnější osvěta probíhat ve všech oblastech.

Asistenti ve třídách s romskými žáky se jeví jako nutnost. Zaručit to mohou kvalitní vzdělávací programy pro asistenty a finance ve školství. Je potřeba jasně definovat kompetence a náplň práce asistenta. Jako plus se jeví, pokud by asistent byl Rom. Působil by zároveň jako vzor pro romského žáka a pro neromské děti jako pozitivní obraz Roma.

Lidé zabývající se romistikou by měli více pořádat veřejně přístupné a dostupné výstavy, různé meetingy a semináře, které by nejen zájemce seznamovaly s romskou historií, životem, problémy a způsobem romského života. Měli by se snažit tyto poznatky prosazovat v médiích, aby je vnímala široká veřejnost. V médiích by se měly objevovat pozitivní stránky romského života, ne jen ty negativní. Mělo by se více informovat například o festivalu KHAMORO. Pozitivní informovanost by se měla projevit i ve změně názoru zaměstnavatelů. Poznání o Romech by mělo zajistit zlepšení vztahů.

Seznam použitých zdrojů

BARŠA, P., 2003. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-020-9.

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, 2008. Občané o soužití s Romy a o jejich možnostech ve společnosti. In: *Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.* [online]. [vid. 30. 10. 2012]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3514/f3/100790s_ov80529.pdf

Český statistický úřad: *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. [vid. 2. 8. 2012].

Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30462&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nN_SKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__c_LCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIvLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uEPNYw1yDolzhPstJzEvX88wrSU1P_LRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmArq34_D8QIDDwAG10C_KFWcoe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FXtAmHOQgZIRBQ_BWjjdJWgEAAA..&vseuzemi=null&void=

Český statistický úřad: *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. [vid. 20. 3. 2013].

Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30715&th=&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1uIhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCReZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nN_SKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnaLBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA__c_LCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIvLxTHEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzhXstJzEvX88wrS_U1PLRJ6tGDJ98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiIGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhmAj_q44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FntUmHOQgaFxB_QCc2fXSWwEAAA..&vseuzemi=null&void=

DAVIDOVÁ, E., 2006. K etnické identitě Romův současnosti. In: BALVÍN, J., (ed). *Identita ve vztahu k národnostním menšinám 1. díl*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, s. 114–122. ISBN 978-80-903727-0-8.

Demografické analýzy: Kapitola 4. Základy demografie a geografie obyvatelstva [online]. [20. 2. 2013]. Dostupné z: <http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch04s02.html>

DRBOHLAV, D., 2001. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: ŠIŠKOVÁ, T., (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 17–30. ISBN 978-80-7178-648-9.

FRIŠTENSKÁ, H., 1997. Romové a státní politika. In: *Romové – reflexe problému soubor textů k romské problematice*. 1. vyd. Praha: Sofis, s. 34–45. ISBN 978-80-902439-0-8.

GABALOVÁ, D., aj., 2005. *Asi-milování*. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství HH. ISBN 978-80-7319-048-6.

GORNIÁKOVÁ, A., 2001. Romský pedagogický asistent ve škole. In: ŠIŠKOVÁ, T., (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 149–154. ISBN 978-80-7178-648-9.

HIRT, T., 2004. Romská etnická komunita jako politický projekt: kritická reflexe In: JAKOUBEK, M., HIRT, T., (eds.), aj. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 72-91. ISBN 978-80-86473-83-X.

HŮLOVÁ, K., STEINER, J., 2006. Romové na trhu práce. In: HIRT, T., JAKOUBEK, M., (eds.), aj. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 91–135. ISBN 978-80-86898-76-8.

JANDOUREK, J., 2007. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Původ názvů Rom – Cikán [online]. [vid. 2. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove/17.pdf>

JOZÍFKOVÁ, N., aj., 2008. *Komunitní plán sociálních služeb regionu Liberec na období 2008–2013* [online]. 2008 [vid. 10. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.komunitniplanovani.com/dokumenty/liberec_35.pdf

KAŠPAR, M., 2001. Romové a česká politika. In: RAICHOVÁ, I., (aj.). *Romové a nacionalismus?*. 1. vyd. Brno: Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury, s. 189–204. ISBN 978-80-902476-9-5.

KHAMORO: *O festivalu* [online]. [vid. 10. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.khamoro.cz/o-festivalu/>

KOCFELDOVÁ, L., 2007. *Ohrožené skupiny na trhu práce* [online]. Brno. [vid. 13. 8. 2012]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/90856/esf_b/FINAL_Verze_pro_tisk_IS_2.pdf

KOVATS, M., 2008. Možnosti a výzvy – Rozšiřování Evropské unie a romská/cikánská diaspora. In: JAKOUBEK, M., BUDILOVÁ, L., (eds.), aj. *Romové a cikáni neznámí i známí interdisciplinární pohled*. 1. vyd. Voznice: Leda, s. 13–43. ISBN 978-80-7335-119-9.

LANGHAMROVÁ, J., FIALA, T., 2008. Současná charakteristika romské populace a projekce jejího vývoje do roku 2050. In: JAKOUBEK, M., BUDILOVÁ, L., (eds.), aj. *Romové a cikáni neznámí i známí interdisciplinární pohled*. 1. vyd. Voznice: Leda, s. 94–122. ISBN 978-80-7335-119-9.

MAREŠ, P., 2003. Romové: Sociální exkluze a inkluze. Sociální práce/Sociálna práca, č. 4, s. 65–75.

MAREŠ, P., 2004. Sociální exkluze a inkluze. In: SIROVÁTKA, T., (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií a Georgetown, s. 15–30. ISBN 978-210-3455-6.

MORAVEC, Š., 2006. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In: HIRT, T., JAKOUBEK, M., (eds.), aj. *„Romové“ v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 11–69. ISBN 978-80-86898-76-8.

MORAVEC, Š., 2004. Sociální služby v prostředí romských společenství: problém etnicity poskytovatele. In: JAKOUBEK, M., HIRT, T., (eds.), aj. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 155–167. ISBN 978-80-86473-83-X.

NAVRÁTIL, P., 2003. Menšiny. In: NAVRÁTIL, P., aj. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 16–29. ISBN 978-80-7178-741-8.

NAVRÁTIL, P., 2003. Perspektivy sociální inkluze Romů. In: NAVRÁTIL, P., aj. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 165–192. ISBN 978-80-7178-741-8.

SARTORI, G., 2011. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 2. vyd. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-380-6.

SEKYT, V., 2001. Romové. In: ŠIŠKOVÁ, T., (ed.), aj. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 119–125. ISBN 978-80-7178-648-9.

SEKYT, V., 2004. Romské tradice a jejich konfrontace se současností. In: JAKOUBEK, M., HIRT, T., (eds.), aj. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 188–217. ISBN 978-80-86473-83-X.

ŠVINGALOVÁ, D., 2007. Multikulturní výchova. In: *Multikultura* [online]. 2007 [vid. 9. 10. 2012]. Dostupné z: <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova/>

Policie České republiky: Informace o extremismu [online]. [vid. 13. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/prevence-informace-o-extremismu-co-je-extremismus.aspx>

PAVELČÍKOVÁ, N., 2011. Historické aspekty možnosti integrace Romů do moderní společnosti. In: BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M., (eds.), aj. *Etnické komunity – integrace, identita*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, s. 101–112. ISBN 978-80-87398-13-5.

REJMAN, L., 1971. *Slovník cizích slov*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

RAICHOVÁ, I., 2001. Proměny etnické identity Romů. In: RAICHOVÁ, I., (aj.). *Romové a nacionalismus?*. 1. vyd. Brno: Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury, s. 43–86. ISBN 978-80-902476-9-5.

Romové v České republice: Historie Romů na území České republiky [online]. [vid. 5. 8. 2012]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

Romové v České republice: Situace Romů v letech 1989–1992 [online]. [vid. 4. 8. 2012]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18896>

Romové v české republice: Organizace zabývající se romskou menšinou [online]. [vid. 15. 8. 2012]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/19365#dzaniben>

THÁLOVÁ, L., 2001. Sociální problematika a Romové. In: RAICHOVÁ, I., (aj.). *Romové a nacionalismus?*. 1. vyd. Brno: Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury, s. 87–112. ISBN 978-80-902476-9-5.

TOMÁŠKOVÁ, P., 2001. Právní rámec problematiky migrantů a menšin. In: ŠÍŠKOVÁ, T., (ed.), aj. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 31–38. ISBN 978-80-7178-648-9.

TOUŠEK, L., 2006. Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In: HIRT, T., JAKOUBEK, M., (eds.), aj. „*Romové*“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 288–321. ISBN 978-80-86898-76-8.

UHLOVÁ, S., 2004. Dopady asimilační politiky vůči Romům z období reálného socialismu jako jeden z faktorů současného vytváření enkláv sociálně vyloučených obyvatel. In: JAKOUBEK, M., HIRT, T., (eds.), aj. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 230–247. ISBN 978-80-86473-83-X.

ÚŘAD VLÁDY ČR, 2009. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2008*. Praha: Úřad vlády ČR, Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny. ISBN 978-80-87041-93-2.

ÚŘAD VLÁDY ČR, 2010. *Koncepce romské integrace na období 2010–2013* [online]. 2010 [vid. 8. 8. 2012]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010---2013.pdf>

ÚŘAD VLÁDY ČR, 2011. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010* [online]. 2011 [vid. 6. 8. 2012]. Dostupné z: <http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/017/001965.pdf>

ÚŘAD VLÁDY ČR, 2012. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2011* [online]. 2012 [vid. 11. 8. 2012]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2011_tiskarna.pdf

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7178-802-3.

VÍŠEK, P., 2006. 60 let řešení romské problematiky – úspěch, či neúspěch? In: HIRT, T., JAKOUBEK, M., (eds.), aj. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 189–200. ISBN 978-80-86898-76-8.

Wikipedie: *Romistika* [online]. [vid. 19. 8. 2012]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Romistika>

Seznam příloh

Příloha A   Dotazník

Příloha A Dotazník

Dotazník

Vážení dotazovaní,

studuji obor penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci. V rámci svého studia provádím výzkum. Prosím Vás, věnujete svůj čas vyplnění dotazníku, který je pro výzkum nezbytný. Výsledky výzkumu budou použity pouze pro mou bakalářskou práci. **Předložený dotazník je anonymní.** K výzkumu je nutné uvést, zda se považujete za Roma či Neroma. Zakroužkujte, prosím, do které skupiny se řadíte.

Děkuji.

Eliška Těšínská

Považuji se za: **Rom**   **Nerom**

1. Zamýšlel jste se někdy nad vzájemnými vztahy Romů a Neromů v české společnosti?

- a) Ano, zajímám se o tuto problematiku
- b) Ano, zajímám se, ale pouze okrajově
- c) Ne, nezajímá mě tato problematika

2. Jakého vzdělání by měly Vaše děti dosáhnout, aby měly šťastný život? (Odpovězte prosím, i když děti nemáte.)

- a) Základní
- b) Střední odborné – bez maturity
- c) Středoškolské – s maturitou
- d) Vysokoškolské
- e) Vzdělání není rozhodující

3. Víte, že existuje Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách?

- a) Ano
- b) Ne

4. Současná situace Romů na trhu práce není dobrá. Myslíte si, že v budoucnu (přibližně deset let) bude situace lepší?

- a) Ano,lepší se
- b) Ano, z části selepší
- c) Nezmění se
- d) Ne, z části se zhorší
- e) Ne, zhorší se

5. Jak velkou důležitost, podle Vás, mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností při uplatňování integrační (=začleňování) politiky, která se týká romské menšiny?

- a) Malou
- b) Velkou
- c) Nevím

6. Myslíte si, že by asistent pedagoga měl být k dispozici ve třídách, kde jsou romské děti?

- a) Ano vždy
- b) Ne vždy
- c) Ne, není potřebný

7. Myslíte si, že v budoucnosti (přibližně deset let) se vztahy mezi Neromy a Romylepší?

- a) Ano,lepší se
- b) Ano, spíše selepší
- c) Nezmění se
- d) Ne, spíše se zhorší
- e) Ne, zhorší se

8. Víte, že existuje Rada vlády ČR pro záležitosti romských komunit?

- a) Ano
- b) Ne

9. Romské děti jsou ve vzdělání obecně méně úspěšné než děti neromské. Jako příčinu menší úspěšnosti romských dětí vidíte v:

- a) Spíše v pedagogích
- b) Spíše v rodině
- c) Spíše v nastaveném systému vzdělávání
- d) Vidím jinou příčinu. Jakou? ...
- e) Nedokážu posoudit

10. Jaké jsou vztahy mezi Neromy a Romy ve Vašem okolí?

- a) Velmi dobré
- b) Dobré
- c) Bezproblémové
- d) Špatné
- e) Velmi špatné

11. Myslíte si, že činnost romských poradců, je ve Vašem městě dostatečná? (Poradci uplatňují Koncepti romské integrace, která se týká oblasti školství, zaměstnání, bydlení, předlužení.)

- a) Ano, zcela jistě
- b) Ano, z části
- c) Ne není
- d) Nemohu posoudit

12. Jak jsou podle Vás připraveni pedagogové na vzdělávání romských dětí na základních školách? Jsou připraveni:

- a) Na velmi dobré úrovni
- b) Na dobré úrovni
- c) Na průměrné úrovni
- d) Na nízké úrovni
- e) Na velmi nízké úrovni

13. Změní se podle Vás postoj zaměstnavatelů v budoucnosti (přibližně deset let) k zaměstnávání Romů?

- a) Bude lepší
- b) Bude spíše lepší
- c) Bude stejný
- d) Bude spíše horší
- e) Bude horší

14. Myslíte si, že práce pracovníků obecních úřadů, kteří se věnují problematice romské integrace, je v praxi znatelná? (Pracovníci prosazují potřeby romských komunit, řeší problémy nebo zpracovávají plány ke zlepšení situace Romů.)

- a) Ano je znatelná
- b) Ne není znatelná
- c) Nemohu posoudit

15. Považujete vzdělání Romů za dostupné?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

16. Pro úspěšné začlenění Romů je podle Vás potřeba především snaha:

- a) Neromů
- b) Romů
- c) Státu
- d) Všech uvedených (Neromů, Romů a státu)
- e) Jiné ...

17. Myslíte si, že kroky, které podniká stát, ke zlepšení situace Romů povedou k pozitivním výsledkům?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Nemohu posoudit

18. Vzdělávání dospělých osob, by mělo zajistit zlepšení úrovně jejich života. Vidíte v tomto vzdělávání smysl u dospělých Romů?

- a) Ano, u všech
- b) Ano, u části
- c) Ne

19. Myslíte si, že vzdělání je stejně dostupné Neromům i Romům?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne
- e) Mám jiný názor. Jaký? ...

Děkuji Vám za Váš čas.

Dotazník, prosím, nepodepisujte. Je ANONYMNÍ.

Eliška Těšínská